

PERSPEKTIVY

20 DUBEN 2010

4

Některé myšlenky mají zvláštní účel. Místo aby spolehlivě vyjadřovaly pravdu o skutečnosti, časem se z nich stávají libivé, povrchní slogany. To se zřejmě přihodilo i tvrzení, podle něhož dnešní „institucionalizované křesťanství“ nahradilo autenticky prožívanou víru „věroučnými formulkami“. Připomeňme, že otázka víry a její struktury po staletí znepokojovala generace obyčejných věřících i teologů. Hodně se jí věnovali autoři jako Augustin, Tomáš Akvinský, v novější době pak John Henry Newman nebo známý německý teolog a biskup Walter Kasper.

Když mají sociologové či religionisté výstižně popsat současnou náboženskou situaci, vypomáhají si obrazným výrazem – supermarket. Kromě rozmanitosti nabídky tak postihují ještě alespoň dva příznačné rysy dnešní religiozity: její hodnotovou nízkost a její konzumní mentalitu. Ani fakt, že část zboží se tu prodává v instantní úpravě, nelze pominout. Také křesťanské náboženství se svým nárokem na univerzální platnost je posuzováno jen jako jedna z nabídek na trhu idej.

Moderní mentalita se navíc vyznačuje historicky podmíněnou skepsí vůči „církvním institucím“. Věřící prý musí „na rozkaz vůle pohnout k tomu skrze milost“ jen a jen věřit v pravdivost „strnulých dogmat“ a „doktrínálních textů“. Tyto instituce pak údajně redukuje hlubinné dimenze náboženské víry na slepou intelektuální povinnost. Nejedná se tu však o škodolibou karikaturu náboženské víry?

Ten to ostatně v historii poprvé, kdy se setkáváme s podobně vyhraněnými stanovisky. Například atmosféra minulého století nebyla o mnoho lepší. Proti racionalistickému zplošťování křesťanské víry se tehdy rozhodně postavil pietismus, romantismus nebo protestantský teolog Schleiermacher se svojí proslulou „teologií zbožného citu“. Náboženská víra se tak přes všechny ušlechtilé záměry omezila na „lidský“ zážitek absolutna. Zdůraznil se spíše sklonilární (nepochybně pozitivní) efekty víry – existenciální a psychické pohodlí. Člověk skrze víru dospívá k sebepoznání a sebepřijetí, nachází pocit životního naplnění. Víra se tak může stát čímisi na způsob „světonázorové volby“ umožňující lepší orientaci v životě. Důležitou roli mohou mít i motivy estetické – například v různých starobylých formách liturgie či literární tvorbě autorů hlásících se ke křesťanství.

Když si však otázku Proč věřit? klade patristika a scholastika, na prvním místě nezdůrazňuje poznání obsahu víry, nýbrž přímo poznání samotného Boha. Nebo jinak: Jejich přístup je založen na *tautocentrické*, zatímco ten moderní lze označit jako *antropocentrický*. Starší autoři hovoří o „přirozené touze“ stvořeného ducha, směřující „za“ hranice lidského poznání. Tato touha je ukryta i v každém důležitém úsilí po poznání pravdy, dobra a krásy, naplnění ale dochází teprve „patřením“ na svůj Nejvyšší předmět. A podobně jako novozákonní zjevení naplňovalo proročká zaslíbení starozákonní, tak i sebezjevení Boha v Ježíši bylo chápáno jako dovršení Božího stvoření (Kristus jako *nový Adam*).

„KDYŽ JSME BYLI NEDOSPĚLI, BYLI JSME OTROKY VESMÍRNÝCH MOCÍ.“ (Ga 4,3)

REPRO ARCHIV

Dar trvalý, nepomíjející...

O VÍŘE VE VĚKU SUPERMARKETU

Tuto „harmonii“ narušil až pozdně středověký nominalismus. Jeho filozoficko-kritický rozbor přenechme povolancům. Nás zajímá, nakolik ovlivnil teologickou reflexi víry, neboť právě on otevřel cestu k tomu, co se dnes posměšně označuje termínem „verbální ortodoxie“. Pro názornost si vliv nominalismu ukažme na rozdílech, jaké existují například mezi právním přirozeným a právním pozitivním. Zatímco v pozitivním právu může jako právo platit jen to, co za právo ten který zákonodárce prohlásil, pak v přirozenoprávním pojetí (už od antiky) mají lidé práva i povinnosti vůči sobě ještě před normotvorným aktem politické autority, neboť jsou zakotvena v lidské přirozenosti.

Starší tradice zastávala názor, že obsah víry lze myšlenkově zpřístupňovat (nikoliv dokazovat!) a poukazovat na jejich schopnost osvětlit lidský rozum. Nominalismus naproti tomu tuto vazbu popíjel a voluntaristicky zdůraznil pouze božské zjevení. Učinil tak proti duchu Anselmovy zásady: *Credo ut intelligam*, a vrátil se k Tertulianovu: *Credo quia absurdum*. Navíc se do novověkého myšlení o víře vloudila jedna z „falešných představ“ o Bohu: náladového introverta, který svévolně zjevuje pravdy víry bez možnosti jejich vnítrní nahlédnutí. Adekvátní odpovědi ze strany člověka může být jen onen karikovaný rozkaz vůle.

Jaké místo má v úkonu víry lidská vůle v původnějším pojetí, nezafixovaném nominalistickými *monkanii*? V novém katechismu se na jednom místě objevuje stará věta Tomáše Akvinského, úzce korespondující s naším tématem: „Úkon víry věřícího neulpívá na vyjádření, ale dosahuje vyjádření skutečnosti“ (KKČ 170). Víra se obrací bezprostředně k Boží skutečnosti, nikoliv k formulaci, v nichž je Boží skutečnost neomylně předložena. Pro rozum platí stará Aristotelova zásada, že poznávané je poznáváno na

způsob poznávajícího, tzn. že při snaze poznat Boha jsme limitováni stvořeností našeho rozumu. Lidské uvažování o zjevených pravdách nemůže tedy dít, než kam dosahují naše nedokonalé a nejednoznačné pojmy. Vůle se však přímo zmocňuje předmětu své touhy. Dynamikou naší víry se tedy stává láska, a to láska přátelská (*amor amicitiae*), kterou milujeme bezprostředně Boha, nikoliv rozumově konstruované pojmy o něm. Ale jako i náš zrak může utkvět na odlescích okenní tabule a nevsimnout si, jaká krása se rozprostírá za oknem, tak i naše víra nemusí být „osobním přilnutím“ k živému Bohu, ale pouze k věroučným definicím.

Mají pro nás tedy články víry, dogmata a závazné definice vůbec nějaký význam? Nejsou jen přebytečnou zátěží? Nikoliv! Jsou to nezastupitelní pomocníci na naší pouti k Bohu, důležití *inkazitelé snů*, bez nichž bychom cestou pořádně bloudili.

Už Augustin a po něm i Tomáš rozlišují tři *rovinu* víry. První je vyjádřena takto: Věřím, že Bůh existuje (*credere Deum*). Tento aspekt se týká přímo obsahu víry, nikoliv nejasného tušení, že něco je. Vztahuje se k Božímu zjevení a netýká se jen pravdy o Trojici, vtělení a Vykoupení, ale i všech ostatních článků víry. Tuto víru nelze nahradit přirozeným poznáním, zaměnit *pistis* a *gnosis*. Pokud by se ale něčí víra omezila na pouhý intelektuální souhlas se všemi pravdami, které církev k věření předkládá, pak nelze ještě s jistotou tvrdit, že se jedná o člověka věřícího. A jak se pravi v jedné z Šalamounových moudrých průpovědí: „Honí-li se kdo za slovy, musí mu stačit“ (Př 19,7). Taková víra je spíše volbou světového názoru, ideologií, nikoliv nadpřirozenou vírou, osobním přilnutím k živému Bohu. V souvislosti s tím se také připomíná úryvek Jakubova listu (Jk 2,19), že totiž v tomto smyslu má víru (jakožto uznání zjevených pravd) i „starý nepřítel“ lid-

ského rodu. Jeho víra však není darem milosti, nýbrž důsledkem pronikavosti jeho intelektu.

Skutečně nadpřirozená víra je spojována teprve až s rovinou druhou: Věřím Bohu (*credere Deo*). Důvěřuji Bohu, že „on“ je mou spásou. Milost víry člověku pomáhá, aby se vzdával svých „kutliských“ představ o Bohu. Ovládá-li jeho mysl například představa Boha jakožto vesmírného deistického hodináře, proč by se měl vnucovat do jeho přízně? Teprve Boží milost může odstranit tuto primární nedůvěru a přesvědčit nás, že je Immanuelem „Bohem s námi“ (Jz 7,14).

Dokonalou vírou, která nám umožňuje už zde na zemi zakoušet předchůt blaženého patření na Boha „tvář v tvář“, je víra vyjádřená jako: Věřím v Boha (*credere in Deum*). To znamená bezvýhradné spolehnutí se na Boha, který je naší spásou, víra směřující k autentickému poznání živého Boha. Snad nejprůhlednější analogií pro vyjádření této skutečnosti je důvěrný přátelský vztah naplněný nekonečnou Boží láskou.

Dar víry nemůže zůstat uzavřen jen v našem soukromí. To si křesťané od počátku velmi živě uvědomovali. Připomeňme si několik stále aktuálních rad, které Tomáš Akvinský adresoval svému spolubratru-misionáři do Sýrie.

„Diskutují-li křesťané s nevěřícími o pravdách víry, neměli by víru dokazovat, nýbrž hájit,“ především toto mu důrazně kladl na srdce. Vždyť ani apoštol Petr neříká: „budte připraveni víru dokázat“, nýbrž: „dát odpověď“ (1 P 3,15). S tím pak souvisí i tato rada: Kdo by se například snažil cestou rozumového usuzování dokázat pravdu o trojediném Bohu, vystavuje tak víru posměchu nevěřících. A to ze dvou důvodů. Předně *znevěrohodňuje* víru, týkající se věcí božských, které překračují možnosti našeho poznání. Za druhé pak *znemožňuje přístup k víře ostatním*. Když někdo obhájí víru nedostatečnými argumenty, uvádí ji v nevážnost. Nevěřící pak mají za to, že i my opíráme svou víru o tak povrchní důvody.

Anebo: Samotné články víry bychom v diskusích neměli metodicky „uzávorkovávat“. Každý ušlechtilý vzdělanec na to jistě namítne: „Vždyť bych se zpronevěřil svému přesvědčení, kdybych i své vlastní názory nepodroboval kritice. Pokud někde narazím na omyl, měl bych od svých názorů odvázně ustoupit.“ Odpověď zní: Víra není ideologie; pravda víry není pouhou teoretickou pravdou, ale pravdou, kde se angažuje celý člověk. Kdo se s touto pravdou jednou důvěrně sblížil, nemůže ji opustit, může ji na nejvyšší zápl. Věřící se už nikdy nestane nevěřícím, leda věrolomným. Z ženatého muže také nikdy nebude svobodný mládenec. Může sice jednostranně porušit manželský vztah, ale nikdy se z něj už nevyváže (u obou partnerů zůstane hluboké stopy někde uvnitř).

Navzdory všem nárokům, které na nás víra někdy klade, ať o nás neplatí: „Když pohané slyší z našich úst výroky Boží, žasnou, jak dobrá a vznešená jsou tato slova. Když však později pozorují, že naše skutky neodpovídají slovům, která pronášáme, rouhají se Bohu a říkají, že to všechno je jen mýtus a omyl“ (2 list sv. Klementa).

Jaroslav Šubrt

OBSAH:

STRANA 3 – NEJNÁROČNĚJŠÍ POVOLÁNÍ: MATKA – ROZHOVOR S MUDR. LUDMILOU HORNOFOVOU, MATKOU PĚTI DĚTÍ

STRANA 4 – NAŠE PRAŽSKÁ FAKULTA NENÍ DOMIEM ZE SKLA – KONSTATUJE PETR PŘÍHODA

STRANA 7 – PROTI MONOLOGU MODERNÍ VĚDY – STO LET OD NAROZENÍ HANSE-GEORGA GADAMERA

STRANA 8 – AD: SUDETONĚMECŤÍ KŘESŤANÉ KŘESŤANŮM V ČR

O solidaritě, subsidiaritě a mezích sociálního státu

Pastýřský list českých a moravských biskupů z letošního března vyvolal nejednoznačnou reakci. Laická veřejnost i mnozí věřící jej uvítali jako srozumitelné aktuální slovo k dnešním problémům, vycházející jednoznačně z biblického poselství. Na druhé straně se ozývaly námitky: Prý v něm nebyla ani zmínka o Pánu Bohu, a proto nebyl vhodný ke čtení v rámci bohoslužby. A že se mýl s adresáty – návštěvníci nedělních bohoslužeb nemají velký politický vliv.

Tyto reakce ukazují, jak je i u nás důležité věnovat pozornost poslání věřících ve veřejném životě, tedy tématu *křesťan a politika*. Výzvou k hlubší reflexi a širší diskusi byla pak výška jednostrannosti, protože tento pastýřský list údajně kladl důraz na to, co by se „mělo“ dělat (rozuměj: co by měl dělat stát a jeho instituce), nikoli však na odpovědnost, kterou má každý sám za sebe, za svou rodinu a nejbližší okruh své působnosti. Čili – že byla zdůrazněna *solidarita* na úkor *subsidiarity*.

O tom, že nejde pouze o náš problém, ale že naopak doháníme diskusi, která jinde v Evropě probíhá již dlouho, svědčilo i jednání na letošním jarním plénu *Zemského výboru bavorských katolíků* v Rosenheimu 7.-8. dubna. Tematicky navazovalo na podzimní zasedání o úloze křesťanů v politických stranách a o politické etice v parlamentní demokracii – Hořkou ironií byly pak aféry na německé politické scéně, které mezitím vypluly na povrch. Ale v tom je právě síla fungující demokracie, že aféry rozkrývá a umí se s nimi vypořádat.

Tentokrát byla hlavním tématem krize sociálního státu. V roce 1997 vydaly křesťanské církve v Německu společně Slovo k sociální situaci. To však bylo hodnoceno jako nejednoznačné a nekonkrétní, přičemž právě od křesťanů (zejména katolíků) se očekávalo mnohem více. Odborná skupina výboru bavorských katolíků tudíž vypracovala dokument a s předstihem ho rozeslala účastníkům jarního zasedání k diskusi. Vycházel z obecně vnímané potřeby reformovat sociální stát, který už není schopen financovat a řešit současné problémy. Jedná se zejména o důsledky změněné demografické situace, o nezaměstnanost snižující rozpočtové příjmy a kládoucí zvýšené nároky na přerozdělování, o strukturální změny ve světě práce a o sílící mezinárodní konkurenci. Dokument *Posílení vlastní odpovědnosti i solidarity – základní rysy subsidiárního sociálního státu* spatřuje východisko v rovnováze svobody a sociální spravedlnosti, ve vyrovnávání šancí a v kombinaci solidarity se subsidiaritou, nikoli ve společenské rovnosti. Předseda výboru Bernard Sutor to vyjádřil v úvodním referátu: „Chceme více odpovědnosti jedince, a právě tím více solidarity. Jde pouze o to, aby byl sociální stát důsledně budován subsidiárně, zdola nahoru...“ Solidarita znamená, že jako sociální bytosti jsme na sebe vzájemně odkázáni a máme povinnost k sobě navzájem. To není míněno kolektivisticky. Rubem této mince je subsidiarita. Sociální instituce nejsou samoučelem, nýbrž pomocí (subsidiu) lidskému rozvoji. Podle principu subsidiarity nesmí být moci přeneseny kompetence, které mohou být realizovány dole, zatímco větší útvary, tedy také stát, musí pomáhat tam, kde nižší úrovně nestačí. To je základem občanské společnosti. Občané si vytvářejí stát, ale vyžadují jeho zásah jen tam, kde se bez jeho pomoci nemohou obejít.

Dokument se podrobněji zabývá návrhy, jak uplatňovat subsidiaritu v jednotlivých oblastech – v sociálním, státním a nemocenském pojištění, v pojištění v nezaměstnanosti, v rodinné politice, v pečovatelských službách a daňové reformě.

Na úvodní referát navázali Alois Glück (CSU), Albert Schmid (SPD) a spoluautor dokumentu Gunter Bös. Podle Glücka nejde v krizi sociálního státu jen o ekonomický problém. Jeho meze jsou dány i klesající ochotou k solidaritě, emancipatorním vývojem vedoucím k rozkolísání rovnováhy ve vnímání práv a povinností. Svoboda jednotlivce i minoritních skupin je drahá. Společnost má jednotlivce aktivizovat a jeho aktivitu odměňovat. Schmid požadoval stanovení jasných cílů reformy a citoval slova britského premiéra Blaira o vyvážení rizika, svobody a jistoty.

V živé diskusi se pak střetly dva odlišné přístupy. Na jedné straně následná *opce pro dlouhé zdůrazňující solidaritu* jako výraz vzájemné odpovědnosti a chápající subsidiaritu jako „rozhraní“ mezi osobností a celkem. I s tím, že je třeba odpovědět na základní otázku: Má sloužit člověk ekonomice nebo ekonomika člověku? (A Baumgartner). Na druhé straně byla zdůrazněna odpovědnost jedince a jeho

schopnost přizpůsobit se změněné ekonomické a sociální situaci. Jak uvedl Sutor, sociální nauka církve dosud odpovídá situaci industriální společnosti: Zvládla sice přechod ze společnosti agrární, ale zatím nereflexuje posun ke „společnosti informací“.

Členové výboru, jednotliví odborníci a zástupci všech bavorských laických organizací a diecézních rad se nakonec usnesli, že se o předloženém dokumentu nebude hlasovat a že bude do podzimního setkání podkladem pro další odborné diskuse. Celé jednání, jehož větší části se účastnil i mnichovský arcibiskup kardinál Wetter, imponovalo otevřeností a odbornou úrovní přednesených referátů i diskusních příspěvků. Nepadala při něm prázdná slova a i ostrá polemika probíhala slušně a přátelsky, jak se mezi křesťany sluší.

Dagmar Pohunková

Nové náboženství – reinkarnace

Jestli člověk přijat Bohem takový, jaký je, dojde-li odpuštění a spásy, je to přirozeně něco úplně jiného, než když má zde na zemi dosáhnout dokonalosti vlastním výkonem, říká frankfurtský teolog Medard Kehl v jednom z loňských čísel časopisu *Herder Korrespondenz*. Učení o reinkarnaci podle tohoto autora sice odpovídá mentalitě dnešní společnosti, s křesťanstvím je však neslučitelné. V Německu toto učení vyznává asi 20 % populace. Český údaj k dispozici nemáme, sotva však bude nižší, spíše naopak. Tuto ideu si u nás osvojují mnozí mladí „náboženští kutilové“ okouzlení exotickými kultury, ale koketují s ní i ti, kdo se – patrně jinou částí své osobnosti – hlásí (anebo donedávna hlásili) ke křesťanství.

„Evropská“ verze reinkarnace je inspirována východními naukami. Před stoletím ji zde šířili teosofové (Blavatská), o cosí později antroposofové (Steiner), jejich vliv se však omezoval na elitní skupinky. V současné době panuje konjunktura doktrín odvozených od hinduismu, zenu či jógy, s nimiž přicházejí komerčně se chovající „guruové“, avšak v balení odpovídajícím zdejším masové poptávce. Výsledný výrobek je tomu původnímu vzdálen. Naším kultům nejde o to, proloupět se různými inkarnacemi do nirvány, ale – jak uvádí Kehl – o překonání úzkosti z nenaplněné „seberealizace“. Vidina příštího (opět pozemského) života jim slibuje dohnat to, co nestihli v tom předchozím. Je to lákadlo šité na míru konzumně orientované mysli dnešního vykořeněného člověka.

Světónázorovým modelem je tu návrat k přírodě a jejímu koloběhu, ilustrovanému střídáním ročních dob a oživující vegetací. Na něm se přizívají i jiné „návraty“, např. k pohanství (k domnělé „keltské“ spiritualitě apod.). Jde o projev únavy z odcizující se civilizace, ale i neschopnosti či neochoty uvázat se v dědictví otců, přijmout vlastní tíhly v pojetí Starého i Nového zákona, možná i osten nechuť ke křesťanské víře samotné, jejíž podstatu však naši kutilové neznají a jejíž podobu si konstruují podle (dez)informací z protikřesťanských zdrojů.

Jejich značně mlhavé „nové náboženství“ je směsí, jejímiž součástmi jsou: reinkarnace, pohanství, polyteismus, animismus, šamanismus, astrologie a jiné „hermetické vědy“, ekologický étos v podobě kultu Matky Země, tu a tam magie či spiritismus, tu a tam satanismus, zkušenost drogové intoxikace, zejména té, která umožňuje zážitek rozplývání mezi a splynutí *ja a její* (mylně vydávaný za synézu). Racionální reflexe tohoto chaosu je nežádoucí, odtud ochotné přijímání relativismu a iracionalismu „postmoderny“, neboť „každý má právo na svůj názor“ **od**

statečné, protože se týkají jednotlivých katolíků, a ne církve jako takové. K prvnímu bodu lze poznamenat, že nejde o laciné smazávání hříchů, ale o jejich přiznání a pokus napravit, co se dá. Co se stalo, už nelze vrátit zpět a v lidských silách je pouze litovat, požádat o odpuštění a zasahat se o nápravu. Myslím, že papež a s ním drtivá většina křesťanů chce tyto tři věci realizovat co nejupřímněji – Otázka hříšnosti jednotlivců nebo celé církve je složitější. Jak v této souvislosti chápat slovo „církev“: jako společenství či instituci, nebo jako souhrn jednotlivců? Instituce či společenství jako takové hřešit nemohou. Nejsou totiž subjektem svobodného jednání – tím je jen jednotlivec. Mohou být ale zvrhlé například myšlenkou, na které jsou postaveny. V případě církve je to osoba Ježíše Krista a jeho evangelium. A násilí ve jménu víry, pogromy na Židy nebo hony na čarodějnice ke Kristovu evangeliu skutečně nepatří. My lidé však hříšní jsme. „My všichni jsme církve“, říká se někdy. V tomto smyslu církev hříšná je, protože pak se slovem „církev“ myslí prostě „my všichni katolíci“. Není to jen hraní se slovíčky. Jde o samotný význam a smysl pokání církve za hříchy minulosti. **tm**

Svět, informovaný předem, papežovu prosbu o odpuštění očekával. Když pak zazněla, reagovali ti nekompetentnější a nekulturnější (s nimi i média) vesměs uznale. V české veřejnosti, za niž hovoří česká média, převládá, zdá se, reakce rozpačitá až negativní. Jedněm to bylo málo, jiným pozdě či zbytečné. Těm lhostejným to bylo „mimo“.

Kdo vnímají církev zevnitř, vědí, že je to milník obtížného procesu, zahájeného posledním koncilem. Procesu, který má i v církvi své odpůrce a jehož některé průvodní znaky vyvolávají důvodnou starost. Je to právě „polský papež“, který se pustil do epochálního díla jako chirurg: Odstraňuje odumřelou tkáň a implantuje nové štěpy, a to s odvahou u jeho předchůdců nevídanou (výjimky: Lev XIII., Pius XI., Jan XXIII.).

Jeho prosba zapůsobila u nás jako podivný katalyzátor. Média předváděla ze spektra reakcí tu negativní výseč. I jinak soudní autoři předváděli nápadnou neuznalost. Stalo se, že i šéfredaktor Respektu Petr Holub se přiblížil stylu Martina Hekrdly, který je v Právi „odborníkem přes církev“. Je tu jakási nutková konformita, která ovládla i naše ústřední „nelevicové“ deníky (o korekci v *Lidovkách* se zasloužil Bohumil Doležal, v *MLADÉ FRONT� Dnes* Martin Putna). Je to bohužel tak: Kdo usilují o smíření, jsou „smířovači“, kdo se omlouvají, jsou „omlouváči“.

Protřímavý afekt, poznamenal by suše Hans Urs von Balthasar. Zvláštní: Půlstoletí nesla česká katolická církev svůj kříž, nelze to nevidět – a nic. Přesto se uvarujeme dotčenosti, být svůdné. Některé hlasy přeslechnout nelze. Co říká izraelský spisovatel Amos Oz (MFD, 25. 3.), je memento. Židovský národ, Hospodinem vyvolený, je zkušeným kamenem ryzosti křesťanů, nenechme se mýlit neuznalostí některých Židů. Korunním svědkem počínání „polského papeže“ není obecnost světového divadla, ale Bůh sám. Nepodmiňujeme proto své zpytování zpytováním druhých. Necht se papežova prosba za odpuštění stát individuální prosbou každého z nás, jinak ztratí hlava církve spojení s tělem.

Prezidentův termín „mafianský kapitalismus“ jedno popudil, prý i urazil; druhí mu vytýkají neobdobnost a mají pravdu. Prezidenti ale nepíše učebnici a v mimoodborném kontextu jsou obdobné nedůslednosti tolerovány (podobně se píše o kapitalismu „gründerském“, „kasínovém“ apod.). Rýpnout si do prezidenta patří v určitých kruzích k dobrému tónu, ale zpět k věci. Mnozí prezidentovu terminu porozuměli. Aroganci a zkorumpovanost moci lze pocítit i na vlastní kůži. Nyní už dosáhla takových úrovní a rozměrů, že se rozevručelo poplašné zařízení, představované prezidentem (kolik takových pojištěk vlastně máme?).

Korupce státní moci není žádný novum, byla tu i dřív a nejlíp se jí vedlo v dobách tzv. normalizace. Tehdy se upevnily příslušné návyky, které se pak ukázaly jako hladce přenosné do doby polistopadové. Znovu je vidět, že étos „sametové revoluce“ nebyl dostatečně mocný.

Sporadickou korupci lze udržet v únosných mezích, je-li okolní tkáň zdravá. Není-li, stává se korupce systémoveou; tu nelze vymýtit žádným opatřením „shora“, protože je rozlezlá i „nahoru“. Je svůdná: „Hrabou-li všichni, byl bych blázen, kdybych jednal jinak!“ Tento zvrácený kategorický imperativ patří k oněm předlistopadovými návykům. Lákovou cílovou hodnotou byla tehdy konzumně pojatá sebezáchova, zatímco smysl pro (ne)patřičnost způsobu jejího dosahování slábl podvýživou. Politickým převratem se podle všeho změnilý kostýmy, ale hra sama nikoli.

Některé se tím trápí a doufají, že až se staneme součástí EU, přiměje nás slušnější prostředí k polepšení. Kež mají pravdu, ale tlak zvenčí, jakkoli nepřímý, se mine účinkem, není-li vůle zevnitř. Na tu nelze příliš spoléhat v prostředí hluboce sekularizovaném, kde přibývá těch, jimž nic není svaté. Spíše tedy očekáváme, že tomu bude i nadále tak, jak je to teď. Připomínáme si však: „Nepřidáš se k většině, páchá-li zlo“ (Ex 23,2) **ř**

Oprava

Nedopatřením se stalo, že v minulém čísle na str. 2 v článku *Spor o fakultu*, 16. řádek *zdola*, se místo slova „ariánskou“ ortlo „maříánskou“. Redakce se autorovi i čtenářům omlouvá.

GLOSÝ

Nedávno jsme byli svědky mnohých omluv nejvýznamnějších představitelů křesťanských církví, z nichž byla logicky největší pozornost věnována vyjádřením Jana Pavla II. Ozývaly se hlasy, že *církev se tak lehce svých hříchů zbavit nemůže* a že jsou papežovy omluvy nedo-

Nejnáročnější povolání: matka

Matky více dětí jsou „ozdobou církve“. Zachraňují naši čest. Věřně dokazují, že „někteří“ bývají křesťanské pojetí rodiny a rodičovství vážně. Zaslouhují tedy náš respekt. Ať ho sice pocítujeme, ale jen zřídka, a navíc poněkud pokřtěně. Co to prakticky znamená být matkou více dětí, o tom nic nevíme. Zeptali jsme se na to MUDr. Ludmily Hornéřové, matky pěti dětí, které přicházejí vždy po dvou letech (nejmladšímu je pět). Proznam na respondentku, že se ke svému původnímu povolání už nevrátila: Rozhodovala se mezi rolí matky a rolí lékařky - a zvolila tu prou. Není jí to líto? Ne.

Dnes mají i věřící rodiny větší nou o dvě děti. Vy jich máte pět. Čím se liší způsob života „mnohonásobně“ matky od té „běžné“?

To je jednoduché. Pracuje léta bez nároku na odpočinek, bez dovolené; léta se pořádně nevyspí, nemá soukromí, nepřečte knihu; denně se soustřeďuje na několik věcí současně; nevidí efekt své práce; stále komunikuje pouze s malými dětmi. Zná to každá máma, ale ta mnohonásobná je v tom zápalu mnohem déle. Po letech s hrůzou zjistí, že už nedokáže formulovat větu.

Co na to její zdraví?

Dlouhodobé jednostranné zatížení páteře vede k nevratným změnám už kolem čtyřicítky. Bolesti zad a hlavy, křečové žíly, ochablé svalstvo, vystouplé břicho, snížená imunita. Také soubor příznaků zvaný „únavový syndrom“. V anglosaské odborné literatuře tomu někdy říkají „choroba žen v domácnosti“. Pokud žena tento signál přehlédne a nadále přepíná síly, často riskuje (tzn. autoimunitní onemocnění).

Jak může být platný manžel tak- to zatížen?

Mladé, a nejen tím, že převezme některé úkoly. Pokud má muž z ekonomických důvodů dvě zaměstnání, je to těžké. Pokud samostatně podniká, a chce přitom zůstat morálně bezúhonný, znamená to nevýnosnou práci od rána do noci. Žena ale má mít možnost občas vysadit.

Jaké úkoly by měl muž převzít především?

Na tom zase tolik nezáleží. Hlavní je rozdělit si je tak, aby se to už nemuselo připomínat. Ženu nejvíce vyčerpává neustálé hlídání, kontrolování, zda to či ono je v pořádku. V domácím provozu je muž tvorem „na jedno použití“, on prostě nevidí, co je třeba udělat. Opakovaně jsem zjistila, že ženy, které tou nevídností trpěly, si o soustavnou pomoc vůbec neřekly. Myslely si: „On to přece musí vidět!“ Ne, neviděl. Ale říci si o to, to se musí umět; to musí být ve správné chvíli. A potom, žena potřebuje slyšet jeho uznání, ne jen jednou a dost. Nejhorší je dělat něco nerada. A právě mužova uznalost dokáže, že i neustálé jednotvárnou manuální práci dělá žena s radostí a vidí v ní smysl. Žena, která je po léta zaměstnaná péčí o děti a izolovaná od společenského života, potřebuje od muže podněty, aby nezakrněla. Muž ji má aktivně vytahovat z jejího pocitu méněcennosti.

Jak se díváte na přirozené plánování rodičovství a na antikoncepci? Myslím samozřejmě tu neabortivní...

Metody PPR jsou sice teoreticky perfektní, praxe je však problematická. O antikoncepci se mi hovoří nesnadno, vím, že církev jiné neabortivní metody odmítá. Také vím, že když člověk žije v neustálé oběti a oddávání, k jeho vyrovnanosti to nepřispívá. Antikoncepci v rámci sexuality odosobněně, nezávazně či dokonce promiskuitní bych posuzovala přece jen jinak, než v situaci manželů, kteří se rodičovství nevyhýbají.

Jaké možnosti duchovního života zbývají matkám, které mají více dětí?

Takové ženy často přicházejí do zpovědnice s pocitem, že už vlastně žádný duchovní život nevedou. Zhroutil se jim pravidelný návyk na ranní a večerní modlitbu, zůstala jen ta společná s dětmi, a i ta se při vši snaze zvrtné občas v kovbojku. Žena pak má pocit, že už léta nebyla na mši a že se po přijímání ani nedokáže pomodlit. Zpovědník ji často ujistí, že církev to teď po ní nežadá. Často ji uloží za pokání, aby si doma našla klidné místo o samotě, denně si přečetla něco z Písma nebo rozjímala. Málokdo přitom ví, že kajčnick smí sdělit zpovědníkovi, že určitý způsob uložení pokání je pro něj neschůdný. A zpovědník by měl vědět, že provoz velké domácnosti málokdy umožňuje zklidnění. Také je třeba vědět, že žena svou zbožnost nechápe jako povinnost, ale jako potřebu. Že doslova žítin po klidné, nerušené mši svaté, ale dopřát si ji nemůže.

MUDr. LUDMILA HORNÉŘOVÁ

SNÍMEK JAROSLAV TROJIK

Někteří kněží to „umějí“ s určitými skupinami: s pubescenty, vysokoškoly, seniory apod. Jsou tací, kteří si dovedou realisticky představit situaci žen s mnoha dětmi?

Znála jsem moudrého kněze, který si i při své přetíženosti dovedl zorganizovat čas. Radil, že ráno se stačí pokřizovat a poručit práci toho dne Bohu. To můžete udělat i v běhu cestou do koupelny. Jde o to, vypěstovat si na to návyk. Přes den je dobré modlit se při monotónních činnostech (žehlení apod.) Říkal: Nenuťte se do zdrávasů, když vás to vysílaje, mluvte s Kristem, jako by stál vedle, postěžujte si, povzdechňte, poproste o pomoc, poděkujte - jednou větou, pouhým oslovením. Jsou to často ty nejpřímější modlitby. Kontakt s Bohem nepřerušovat, jen ho připůsobit „krizovému provozu“. Někomu vyhovuje zpívat si při práci kostelní píseň, která ho oslovuje.

Dobrá, to byl jeden moudrý kněz. Ale co ti ostatní? Co církev, co konkrétní společenství křesťanů kolem každého z nás? Dostalo se vám od tud ocenění, podpory, pomoci?

Moc pomůže, má-li člověk okruh přátel, kteří jsou v podobné situaci. Tam samozřejmě pomoc a pochopení najdete. Je ale hodně lidí, kteří znají velkou rodinu jen z nedělní kostelní „scény“. Mnohem bohatší děj „v zákulisí“ jim uniká a vědní starosti takové matky považují za materiální a přízemní. Kupodivu jsem potkala dost nevěřících lidí, kteří mému mateřství fandili. Musím říci, že to pohladí zvláště těžké, mále-li pocit marnosti, únavy a zbytečnosti.

Stává se taková početná sourozenecká skupina užším společenstvím? Lze počítat s tím, že se takové děti nějak „vychovávají“ navzájem?

Ano, pokud to klapne. Mají přece jeden hodnotový systém, což je sblíží. Sami se podle něj vzájemně kontrolují. Dokonce podle těchto měřítek hodnotí své vrstevníky „mimo smečku“.

Mé tři děti jsou už dospělé, ale

jakmile byly vypuštěny „mimo smečku“ (tj. do školy), pocítily, že jejich víra není novým prostředím akceptována. Byly vaše děti pro víru obdobně diskriminovány?

Ne, naopak. V tomto ohledu se poměry přece jen změnily: Učitelky mých dětí mají k víře vstřícný postoj. Víme, že ostatní měli jinou zkušenost, ale já jsem za bývalého režimu nějakou diskriminaci nezažila. Až na jedinou výjimku: Když jeden kolega-lékař zjistil, že jsem věřící katolička, začal si víru v Boha dobírat takovým pokleslým způsobem, ač byl vysokoškolař.

Početná rodina se musí smířit se skromnějšími poměry, děti nemohou obstat v soutěži, v níž rozhoduje materiální úroveň. Znáte to?

Jistě. Někdy žasnou, jak vysokou prestiž má dostupnost přepychu. Známe rodiny, které si nestojí moc dobře, ale pořídí dítěti lyžařskou výstroj za dvacet, třicet tisíc. Tlak

je to superlativ lidství; pak je tu ještě jiné určení, které je jeho nezbytnou podmínkou, ale není s ním zcela totožné: být ženou. Být přívabná, okouzlující... Jak to jde spolu dohromady?

To je problém, který tady asi nerozřešíme. Někdy pozoruji, jak matka vede po ulici dvě děti, jedno třeba hřečí, ona je tak trochu zanedbaná - a okolí soudí, že to má holt každá máma těžké. Ale když vede těch dětí čtyři nebo pět, to už je rarita a okolí soudí jiným metrem: Podívejte, kolik si jich pořídila a jak to nezvládá! Přitom první dojem, který zachycuje to vnějškové, tělesné, bývá určující. Ano, vzhled, tělo, to je pro ženu důležité, protože ona se chce líbit. Ale tělo je i umělecké dílo Boží, má být chrámem, jak slýcháme. Má být tedy krásné - My si na to v praxi moc nepotrpíme, proto ta celonárodní obezita. Ale měly bychom se o to starat, vydobýt si čas na péči o tělo, to není luxus. Hezké oblečení a dobré líčení není ani tak věcí peněz jako vkusu, tedy kultury. Redukce váhy je větší pevné vůle a životosprávy. Měly bychom své dcery odmla vést k tomu, aby dbaly na chůzi, na držení těla, hlídaly si váhu, vstřípily jim vkus, šarm. Atraktivní vzhled ženy, její elegance, to je přece u každého normálního člověka pozitivní vjem. Zanedbanost vzhledu je u ženy stejně nepřipustná jako zanedbanost chrámu. Zejména v naší ateistické společnosti reprezentuje katolička svým zjevem i svůj životní postoj. Kéž bychom na tom byly jako manželka bývalého polského prezidenta Wałęsy. Když se jí ptali, jak to dělá, že vypadá po tolika dětech tak dobře, odpovídala: „To je právě tím, že mám tolik dětí.“

Rozhovor připravil: Petr Příhoda

RECENZE

Abychom nebyli mudlové...

Svět je obydlen dvěma druhy lidí. Jednak jsou to mudlové, a jednak ti ostatní. Přesněji řečeno, jde o lidi okouzlené a okouzlené, kteří možná i žijí ve dvou odlišných, ale vzájemně se prolínajících světech. Svět mudlů je pragmatický, účelový svět sobectví a uzavřenosti. Ten druhý je světem údivu, žasnoutí a kouzla, kde platí solidarita, věrnost, přátelství, statečnost a pravdivost. A kde láska je neproniknutelným štítem proti zlu. Je to svět, kde je dobro dobrem a zlo zlem, i když člověk může být slabý a kolísat. Ale, jak říká velký kouzelník Brumbáň o zlému Voldemortovi, je třeba vést proti němu i bitvu na pohled prohranou, a pokud ho někdo zdrží znovu a další zase znovu, možná, že už nikdy svou moc zpět nezíská. Jde o to, aby mu nikdo z lidí nepropůjčil svou mysl a své tělo.

Tak to alespoň vidí anglická učitelka J. K. Rowlingová a světově známý hrdina jejích pohádek Harry Potter. Až na podivné známení na čele je to nenápadný a ponížovaný chlapec, který si dlouho není vědom svého vyvolení. Ale s přímou samozřejmostí dělá to, co je v danou chvíli třeba a co mu přikazuje jeho svědomí. Je tak důstojným partnerem hrdinů dávných bájí, našich pohádek i malého hobbita Froda. Ovšem v jednodušším podání - ve verzi pro děti od devíti do devadesáti let. Údiv a žasnoutí přebývají v předpokojích náboženství a otevírají utěsněný svět „mudlovství“. A tím jsme dnes ve starostech všedního dne a snad i při zbožné rutině asi ohrožení všichni. Neuskodí, budeme-li na chvíli s dětmi a dětmi.

Dagmar Pohunková

J. K. ROWLINGOVÁ: Harry Potter a kámen mudrců. Albatros, Praha 2000

Naše pražská fakulta není domem ze skla

Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy se zatím dostávala do řeči vždy po nějaké události s personální pointou. Například když se před dvěma roky osobitým způsobem zbavila osobitého Ivana O. Štampacha. Nebo při znovuzvolení profesora Wolfa děkanem. Rozruch časem utichl, ale problém zůstává. Do jeho zkoumání se dlouho nikomu nechtělo. Ani episkopátu, ani teologům, ani žurnalistům. Mezitím se tu vyhranily dva nesmířitelné pohledy.

„ÚHLÝ POHLEDU“

Z jednoho stanovíště se fakulta jeví jako jedna z mála baští solidního pravověří uprostřed zpoňanštělých Čech, citadela vzdorující záplavě (post)modernismu, tj. snaze přiblížit církev duchu doby, jejím subjektivismu a relativismu. Snaze, již prý otevřel stávlidlo II. vatikánský koncil, a která chce strhnout církev do situace, v jaké se již ocitla na Západě. Je to útok „bran pekelných“. Síly Zla si vytvořily párou kolonu uvnitř samotné církve. Jsou to skryté herezičtí biskupové, kněží a intelektuálové, zkrátka „vnitrocírkevní zednáři“.

Z druhého stanovíště se fakulta jeví jako útvar, v němž se koncentruje sebezáchovná uzavřenost české církve, její nezhojená zraněnost. A nebyl to až komunistický režim

odmítl docenta Štampacha, který později církev opustil. Předvídavost, lze říci. Jenže děkan Wolf proti předchozí dohodě nepřijal do svého sboru ani Josefa Zvěřinu a Otta Mádra. Pochyboval snad o jejich pravověrnosti? Anebo proto, že ho převyšovali myslitelským formátem? Zato pověřil dva kolegy, kteří jsou „na seznamu“, funkcí „zastupujících proděkanů“ (což není statutární funkce). Být „na seznamu“ ještě není důvodem k odsouzení, ale k vyptávání. To se však nekonal, není tedy ani odpověď, vysvětlení (soud posléze rozhodl, že tam byli neprávem, neboť nespolečovali vědomě, dosud vždy rozhodl takto). Profesor Wolf tak učinil nejspíš proto, aby se obklopil „svými lidmi“, a přitom se vyhnul jejich jmenování (a předtím lustrování). To už není problém filozofický, nýbrž cílevědomá „kádrová“ politika. Jejím důsledkem je i svébytná fakultní atmosféra.

PODIVNÝ SVĚT SÁM PRO SEBE

Chtěli bychom rozumět, ale brání tomu nepřístupnost fakulty zvenčí. Když něco někde nehraje, vypraví se tam novinář a „čteníchá“. Tady to nejde. Lidé tu nejsou otevření, nemluví s vámi na chodbě, aby je náhodou „někdo“ neviděl. Podivné. Jako by fakultní sbor nebyl týmem, který s chutí pracuje na společném díle. Někdejší vicerektor semináře nesměl na přednášky, aby „nešpicloval“. V téže budově jsou kanceláře České biskupské konference. Náhodou se dozvíte, že v noci zmizí z tiskového střediska ČBK na čas nějaký šanon – a pak se zase objeví (naposledy se už neobjevil). – Normálně tu nezjistíte nic, zato spoustu věcí se dovídáte postranní cestou. Něco tu není v pořádku. Případám si jako v rozhádaném žižkovském činžáku.

Profesor Wolf má stoupence i kritiky. Na fakultě převažují stoupenci. Poslechl jsem si z pásky pár jeho

temativu demoralizovanému novopohanství české společnosti? Který by nám pomáhal v orientaci, v rozumnosti, v tvorbě strategie putování tou dnešní džunglí, či spíše smetištěm? Co jse kdy četli inteligentního, směřovacího, povzbudivého, co vzešlo z této dílny? Rozumíte mi dobře, na fakultě působí či působili autoři znamenitých děl (Polc, Soušek, Vrána, Med, Šprunk aj.), ta však vznikala mimo. Skutečnou dílnou se fakulta nestala. – Toto téma má ještě další rozměry, obecnější a méně očividné: vztahují se k problémům české církve v české společnosti, církve vůbec ve světě vůbec, k tomu, co lze nazvat *katolickou identitou*. Ty se zatím dostaly na pořad jen málo.

Petr Příhoda

Fakulta za hradbami

Situaci na pražské katolické teologické fakultě se dnes hodně mluví. Někteří věříci jsou přesvědčeni, že to neustálé „propírání“ vrhá na církev špatné světlo a že by se s tím mělo přestat. Domnívám se, že tento problém je ve středu pozornosti právem, protože se přímo dotýká výchovy budoucích katolických elit. Tento pojem chápu v tom nejlepší smyslu: nikoli jako označení elitářsky uzavřených a pyšných nositelů pravdy, ale těch, kteří dokáží předat radostnou zvěst a umí přitom vést smysluplný dialog s okolním světem. A tady je, myslím, hlavní úskalí, na které lze při analýze života fakulty narážet. Problém sice vyvěrl na povrch poměrně nedávno (zejména po odchodu O. Štampacha v roce 1996), ale tamější atmosféra vykazovala nezdramé rysy mnohem dříve.

Hlavním úskalím jsou reliktů tzv. integrálního katolicismu, který má své kořeny již v minulém století, neboť vyrostl z obrany katolicismu před moderní společností. Jeho snahou je uchránit katolickou tradici v podobě co nejčistší. Jeho stoupenci vidí řešení v úplné izolaci od okolního světa. Vedení fakulty proto nepřálo svobodné výměně informací, která je znakem standardních poměrů v každé vzdělávací instituci. Tento postoj pak odůvodňoval právě snahou po zachování autentické katolické tradice.

V této souvislosti je třeba rozlišovat tradici a tradicionalismus. Tradice je součástí křesťanského dědictví a naší identity vůbec. V žádném případě však nepopírá existenci pluralitního společenství, protože vyrůstala ze svědectví a zkušeností mnohých generací, které ji postupně obohacovaly a stále obohacují. Tradicionalismus je naopak nekritické uctívání jediné tradice, povýšené na základní normu. Zastánci jejího pohledu jsou pak vnímáni jako potenciální nepřátelé.

Tato nezdramá tendence se promítá i do úrovně vědecké a výzkumné práce fakulty. Posláním každé vysoké školy je kromě vzdělávacího servisu i rozvoj výzkumu v daném oboru. V tomto směru je teologická fakulta naprosto nezastupitelná. V řadě předmětů není dostatek schopných mladých odborníků. Během deseti let proběhla jen jediná habilitace (!), doktorandy lze spočítat na prstech jedné ruky. Většina vyučujících nepublikuje monografie ani studie v odborném tisku a může jen stěží obstát v konkurenci s ostatními univerzitními pracovníky. Proto chybí zásadní práce, které by zprostředkovaly nové pohledy v řadě důležitých oborů. Příliš nefunguje ani vzájemná spolupráce s ostatními pražskými fakultami. Prospěšnost takové spolupráce dokumentuje mimo jiné i nedávné „husovské“ sympozium. Studenti neměli příliš možností seznámit se s přednáškami z jiných katolických teologických fakult, o evangelické nemluvě. Přitom před druhou světovou válkou vychovála pražská teologická fakulta vynikající odborníky, kteří se účastnili vědeckých diskusí své doby a patřili často ke špičkám svých oborů (namátkou: F. X. Kryštůfek, František Dvorník, Josef Cibulka, František Korďák).

Na fakultě chybí i vedení k samostatné vědecké práci. Jinde se například konají semináře, kde se diskutuje na zadané téma. V této souvislosti je problematická rovněž absence metodologie teologické práce, která je v jiných vědních oborech naprosto nezbytným předpokladem.

Ještě závažnější je podle mého soudu oláčka praktické přípravy bohoslovců. Absolventi, kteří přicházejí do farností, se v pastorační praxi setkávají s řadou problémů a situací, kdy by měli využít znalosti sociologie nebo sociální psychologie, zaměřené na náboženskou oblast. Takové obory se zde ale nevyučují. Důležitým předpokladem zdárné pastorace je přece i schopnost vést dialog, a to jak v ekumenické oblasti, tak v rovněž kontaktu se sekulárním světem.

Ve výčtu problémů by bylo možno pokračovat, ale nechci končit pesimisticky. K určitým změnám v posledních letech přece jen došlo. Po dlouhé době konečně začali studenti psát diplomové práce. Objevili se i noví vyučující (někteří se zkušenostmi ze zahraničních univerzit), kteří mohou přispět k rozvoji vědecké práce. Jasně stanovisko církevních autorit k celé věci je rovněž příslušným dalším ozdravním poměrem. Domnívám se, že tedy existuje reálná naděje, že se fakulta stane normálně fungujícím vzdělávacím zařízením.

Jaroslav Šebek

„AŽ NA VÁS SEŠTOUPÍ DUCH SVATÝ, DOSTANETE MOC A BUDETE MÝMI SVĚDKY“ (SK 1,8).

SNÍMEK ARCHIV

Už v minulém století vyvíjejí na ni politické a intelektuální elity diskriminační tlak, který pak komunisté znásobí terorem. V této situaci mnozí katolíci (ne všichni) zaujali pozici kruhové obrany. Unikají do nostalgicky prožívané minulosti, navíc si osvojili seklářské rysy. Fakulta pokračuje v této tradici, a proto připravuje kněžský dorost „pro století devatenácté, nikoli jednatřicáté“, pro uzavřenost světa, nikoli pro jeho reevangelizaci.

ZA FASÁDOU VĚROUČNÉ ČISTOTY

Oba pohledy mají jedno společné: představu opevněného ostrova obklopeného nepřátelstvem. Rozdíl je v hodnocení. Dle jedné je to tak správné, protože v současné situaci nelze jinak, podle druhé nikoli, protože defenziva znamená demobilizaci. – Obě hlediska tedy zdůrazňují osamělost, izolovanost (v daném případě fakulty).

Je jistě zajímavé, kdo v církvi jaký pohled zastává, ale důležitější je, že to jsou pohledy těžko smířitelné a že jejich antagonismus církev polarizuje, protože naléhá na každého, aby se přidal na tu či onu stranu, byť se k tomu sám od sebe nemá. Odtud snaha zamést problém pod koberec, ale on se vrací, proto nezbývá než výzvu přijmout.

Někdo vidí v problému fakulty věroučný spor, případně „spor dvou radikálně různých filozofií“ (Jiří Fuchs, *Di stane*, „nullé“ číslo, 1997). Na tom něco bude: Děkan Wolf

přednášek externistům (z doby, kdy tam nahrávání nebylo zakázáno). Pojednávaly o současných teologických autoritách. Místo vysvětlení je nepokrytě ironizoval. Z věrohodných zdrojů vím o konsternaci některých posluchačů přednáškou z mariologie; on ji pojímá jako „posvátnou gynecologii“ – Vztah Velký kancléř (kardinál Vlk) kontra děkan (profesor Wolf) je tu pojímán pouze jako spor kdo s koho, jehož popis odpovídá stranění toho, s kým mluvíte. Ano, každý máme své „mouchy“, například kardinál dovede být prudas, ale je otevřený a není těžké zjistit, co si o čem myslí. S profesorem Wolfem jsem dělal kdysi interview. Zjistit, co si myslí, nelze. Téma fakulty i dosavadní rozpravy o ní mají ráz, jemuž se v medicíně říká *abstraktní*: naznačené, ale nedořečené, přikrčené, zakrnělé, nikoli plně rozvinuté. Bohužel i nestatečné.

Zdá se, že fakulta má „dobře katolickou“ snahu (*dobře katolický* je termín z dob kulturkampu, u nás se užíval ještě za první republiky), ale – *naná na to*. Je to v lidském faktoru, nikoli ve věrouce. Fakulta je doménou prostřednosti. Odtud to malicherné dusno uvnitř i kolem.

SETRVAČNOST „STARÝCH STRUKTUR“

Pokud se neomezíme na náš český katolický mikrosvět, zjistíme, že situace fakulty není nijak výjimečná. Podobně se dnes chovají všechny instituce, které označujeme jako „staré struktury“: školy, úřady, fabriky, co nechytly druhý dech. Dosavadní *modus vivendi* fakulty rezonuje s našim pokušením *scholastic* se. Uzavřít se neviditelnému světu a hrát si na vlastním písčku, obklopit se „svými“ lidmi atd. Kdo zvolil tuto strategii, bude asi sympatizovat s profesorem Wolfem. Je v církvi hodně takových? Nevím. Lze si při tom vypomoci úslohem: vyvádět konzervatismus *psychologický* za konzervatismus *teologický*. Ten psychologický znamená *uzavřenou mysl* – oproti *mysli otevřené*. Kež by státní v čele fakulty imponantní „konzervativce“ typu von Ballhasara! Místo toho ji zatím ovládá chytrácky zastraný duch nedůvěry.

Uplýnulo deset let politické svobody. Kde je znát desetileté úsilí vytvořit z katolické fakulty v hlavním městě našeho státu zdroj duchovního vyzábování, který by předkládal al-

MOZAICA Z KOSTELA SV. AMBROŽE, MILÁN

Slzy a smích čečenského Alchan Jurtu

JOSEF PAZDÉRKA

Jeden z nejsilnějších okamžiků, které zažil Josef Pazdérka ze společnosti Člověk v tísni při rozdělení humanitární pomoci na severním Kavkaze, byl letový příjezd do obce Alchan Jurt asi patnáct kilometrů od Grozného, v níž tehdy vrcholily boje jeho vyprávění stojí za to.

„Do poslední chvíle jsem nevěřil, že nás tam Rusové pustí. Rus-

ké vojsko, postupující do vnitrozemí Čečenska, mělo následující taktiku: S podporou letectva a dalších zbraní hnali čečenské bojovíky před sebou. Kdykoli přišli k větší obci, obklíčili ji a vyzvali místní administraci a radu starších, aby čečenskou bojovíky, která se tam ukrývala, samy donutily odejít. Alchan Jurt bylo před válkou asi devítitisícové městečko. Ukrylo se tam dvě stě bojovníků polního velitele Ramzana Čakajeva. Vedení obce nechťelo, aby se tam válčilo, a pokusilo se přimět bojovíky k odchodu. S velitelem se však nedohodlo, což způsobilo napětí mezi samotnými Čečenci. V obklíčení vzrostla nervozita a prý začaly hořet první domy, jak si Čečenci mezi sebou vyřizovali účty. To proto, že bojovníci odmítli odejít, zatímco obyvatelé si to přáli.

Když Rusové zjistili, že bojovníci neodešli, začal útok a bombardování. Čečenská bojovníci rychle ustoupili a obyvatelstvo zůstalo vydáno napospas Rusům. Ti tam prvních čtrnáct dní v prosinci 1999 prováděli neuvěřitelné věci. Přijel jsem do Alchan Jurtu koncem ledna 2000 a vyslechl o tom desítky svědectví. Ráno před rozbřeskem přišli do města ruští vojáci, vyhnali všechny obyvatelé a řekli jim, že musí do patnácti minut město opustit. Pak začali rabovat a krást. Co se jim líbilo, to naložili na nákladní auta a odvezli. Kdo se odvážil zůstat a schoval se ve sklepě, aby pak bránil svůj dům, stal se obětí řádění ruských vojáků.

ZVĚSTVA RUSKÝCH ŽOLDÁKŮ

Vyslechl jsem řadu svědectví z více zdrojů, takže se nejednalo o výmysly. V jednom domě se ve sklepě schoval strýc s částí rodiny. Když to ruští vojáci zjistili, hodili tam granát. Toho, kdo přežil, vytáhli ven a donutili ukázat, kde mají schované cennosti. Strýce, který se jim v tom snažil zabránit, rozstříleli. Ve městě se děly nelidské věci. Řádění trvalo čtrnáct dnů a nikdo z ruského armádního vedení tomu nedokázal zabránit. Zvěstí prováděli zejména tzv. kontraktníci – najatí žoldnéři. Existuje videonahrávka zvláštního ruského pověření pro Čečensko Nikolaje Košmana, jak se po příjezdu do obce snaží zabránit ra-

SNÍMKY IVA ZIMOVÁ

bujícím vojákům v řádění. Oni se mu směli do očí a ptali se: „Kdo vlastně jsi a co tady vůbec chceš?“

Čtrnáct dnů je nikdo nemohl zastavit. Přijeli jsme do Alchan Jurtu koncem ledna 2000 (jako první humanitární konvoj po tom všem). Naskytl se nám děsivý pohled. Město z osmdesáti procent vypálené, všude trosky, lidé přežívali ve zbylých domech. Všichni nevýslovně trpí, i když se snaží normálně žít. Společnost Člověk v tísni byla první organizací, která jim něco přivezla. Vrhli se k nám a snažili se vymluvit, sdělit nám vděčnost i strach. Bylo to otřesné.

SVĚDECTVÍ MAJRAM HARSİJEVOVÉ

Na náměstí jsem potkal starou paní, bylo jí 67 let. Jmenovala se Majram Harsijevová a vyprávěla, jak přežili ve sklepě čtrnáct dní ruského řádění. Třásl se hrůzou jako nikdy v životě, nic podobného dosud nezažila. Její dvě dospělé vnoučky ruští vojáci znásilnili. Majram řekla: *Tušíš vůbec, co tady na Kavkaze znamená znásilnění? Tyhle dívky jsou navždy odsouzené k trápení. Nejen že mají ze znásilnění trauma, ale tady na Kavkaze už jsou absolutně nečisté. Strýc se je snažil ochránit, ale přišel při tom o život.*

Paní to nesla statečně. Plakala, ale potřebovala se vypovídat. Říkala: *Ani nevíte, co pro nás znamená každá sebemenší pomoc. Vzkazuje nám, že na nás někdo někde myslí. Nevadí, že je to jednorázová záležitost, že se po tom jen zapráší a za čtrnáct dnů nebudeme mít zase nic. Klouví, jestli se vůbec někomu podaří znovu projet. Už jen to, že si na nás někdo vzpomněl a něco přivezl, že měl tolik odvahy dostat se až sem, je pro nás ohromnou pomocí a povzbuzením. Děkovala, a pokud prý mohu, mám to vyřídít lidem u nás. Znělo to naprosto upřímně. Připomněl jsem jí, že my, tedy Člověk v tísni, jsme jen poslední článkem řetězu. Ten začíná tady v Čechách tím, že někdo něco dá, pak to všelijak putuje k nám a my to nakonec přivezeme. Majram to pochopila, a právě proto řekla: *Můžete-li vyřídít naše díky u vás doma, tak je vyřídí. Tedy je vyřizují.**

U NÁS V ČESKU MÁME TAKÉ SNÍH

Byly to silné zážitky. V každé tragické situaci bývá i trocha komiky. Uprostřed toho zmaru a přemýr utrpení se mi stalo, že jsem se neudržel smíchy. V té rozbořené obci došlo na tradiční čečenský zvyk – vítání hosta. Ten je v tu chvíli tím nejdůležitějším, všichni se mu věnují a dávají najevo vděčnost. Právě jsme úřadovali, protože humanitární pomoc musela oficiálně přijmout místní administrativu. Vyšel jsem ven před budovu, a tam se najednou sběhlo dvě stě lidí. Mezi nimi staří, nejváženější, tedy i jejich mluvčí Zavelel. Ticho! Byl jsem uprostřed davu a on pokračoval: *Tohle je pan Josef, který nám dovezl pomoc. A my se ho teď na něco zeptáme. Zdálo se mi, že je cosi v nepořádku, ale netušil jsem, co přijde. A stařík pronesl do ticha pomalu a dramaticky otázku: *Poslyš, Josefe, jaké je tam u vás v té České republice vlastně počasí? Čekal bych v té situaci tisíc jiných otázek, ale ten dětský dolaz mě dostal. Nevěděl jsem, co odpovědět. Chvilí jsem přemýšlel rozpaky a smích. Po půlminutě mlčení jsem ze sebe vysoukal: *U nás v České republice máme také sníh. V ten moment dav zasuměl údivem a zjevně i potěšením. Stařík vyrušil, že ze mě už nic nedostane a že podobné otázky nejsou nejvhodnější. Zareagoval skvěle, začal mi horlivě děkovat a vyřizovat pozdravy všem u nás. Nějak se to samo od sebe urovnalo, ale ta epizoda se mi připomínala ještě dlouho. *Vyprávění zaznamenal Radek Gális****

Svět katastrof a dobrých zpráv

V lichém adventním usebrání se procházel Olšanskými hřbitovy. Bezdky zavádil pohledem o rozvalený a zjevně zanedbaný hrob. Vedle v blátě se povalovala oválná fotografie starší ženy. Při meditaci nad porušeným řádem věcí zneuctvový chodec zesmutněl a znejistěl. Zneuctvovou fotografií proto alespoň zvedl a odnesl domů, kde ji pečlivě očistil. Nemohl se však zbavit pocitu nepatřičnosti: Kohosi možná neoprávněně připravil o nepatrnou částku tajemstvím obestřeného života. Nebylo sice pravděpodobné, že by někomu na památku zesnulé záleželo, ale její fotografie určitě nepatřila do bytu cizího člověka. Pražský chodec se proto druhý den vrátil, očistěnou fotografií připevnil zpět na vylomenou desku a za neznámou ženu se alespoň pomodlil. Odešel s adventním pokojem v duši.

Tím náhodným chodcem byl zahraniční novinář, který zde žije už drahé let a s úzkostí pozoruje sílící směř globální sekularizace, doprovázené příznačně nekomunika-

tivní přeinformovaností a výbuchy mediologických monologů. Po návratu do redakce se podělil mezi čtyřma očima o popsání příběhu a netajil se rozpaky nad jeho zdánlivou nečitelností. Nabízelo se jediné pravděpodobné vysvětlení: Byl osloven, aby odpověděl na volání po modlitbě, kterou kdosi právě velmi potřeboval.

Bylo to prosté a potěšující zjištění, že za určitých podmínek můžeme ze svého bezprostředního okolí vyčíst i dobré zprávy, byť se podobná sdělení obvykle nevytrubují do světa jako horké aktuality. Manipulativní masmédia o ně ostatně ani nemají zájem. Dohře zprávy jsou v rozporu s takzvaným duchem doby a nepsanými žurnalistickými pravidly, což však neznamená, že jejich potřeba je mizivá. Právě proto tuto nenápadnou dobrou zprávu z adventního období L. P. 1999, kdy o různé katastrofické vize nebyla nouze, předkládáme k širší úvaze.

S katastrofickými zprávami máme dnes přebohaté zkušenosti. Jejich úhrnu se ani nelze dopočítat: zatmění Slunce, Y2K, konec světa, ekologické hrozby, migrace, války, nepředvídatelná globalizace, informační manipulace, samobsluhy náboženských hypermarketů, vtažování do virtuálních realit, do bezdomovectví, mezigenerační napětí, brutální egoismus, sociální nečitlivost, křepčení kolem zlatých telat. Nejrozmanitější česká specifika si může každý po libosti doplnit sám. Sečteno: Celkové panorama je spíše děsivé a všeobecně známé, protože zpravodajský obraz světa většinou nic jiného nenabízí. Otázkou však je, zda je také pravdivé.

Na zmíněnou otázku se často odpovídá v tom smyslu, že zprávy, novináři, poliici a různí věrozevní účelově přehánějí a že reálná situace není tak zoufalá. S podobným názorem může křesťan souhlasit, ale ze zcela jiných důvodů, než jaké obvykle uvádějí mediální katastrofisté a spříznění optimisté.

Není sporu o tom, že současný stav světa má moc důvodů k optimismu nenabízí. Nikoli snad kvůli zatměním, počítačovým virům či chilistickým prorokům, ale spíše z důvodů houstnovického chaosu v prvořadě hierarchii hodnot, který je přímo úměrný hustotě dezinformačních náletů (jaké hodnoty, jaká hierarchie, jaká přirozenost, jaká pravda?). Ide patrně o hlavní směr hrozb, která má již nyní nepřehlédnutelné katastrofické rysy. „Neklidné věření je jejich podstatou“, napsal kdysi na adresu pokřtěného kardinála J. H. Newman. Mediální optimismus budovatelů nového světa tedy jistě není na místě. Každá hra, zvláště je-li podněcována nenasytným sobectvím, mívá dohlédnutelný konec.

Tato skutečnost nás však neopravňuje k apokalypticko-katastrofickým závěrům, neboť jde zase jen o další příliš lidský pocit těch, kdož nejsou Pánem času ani dějin. Jinak bychom se mohli ocitnout v postavení totalitních ideologů, kteří v každém jednotlivém letopočtu národních i světových dějin vždy věřili jakousi vrcholící krizi, a to až do chvíle, kdy „krizové vývoje“ vystřídal předud ideologicky naordinovaného, tentokrát již nezadržitelně definitivního pokroku.

Zkusme však přistoupit na teorii krizí, katastrof a optimistických vizí z trochu jiného úhlu a respektovat je (pochopitelně proti původním představám jejich proroků a vynálezců) jako přirozenou součást stvořeného skutečnosti. Zkusme jmenovat aspoň jedno jediné období anticko-židovsko-křesťanských dějin, kdy Boží řád nebyl lidskými hříchy tak či onak narušen a které bychom proto mohli s čistým svědomím považovat za jakýsi předobraz rájské blaženosti. Budeme-li procházet zmíněný dějinný prostor poctivě, zjistíme, že i křesťanský „zlatý věk“, tedy návod pro ideální uspořádání naší současnosti, je stíným předudem jako katastrofické věšby či podceňování civilizačních pastí.

Ale dobrá zpráva je, že Boží skutečnost zůstává stejná a Boží plány se nemění. Stále putujeme, chybujeme a nasloucháme. Jsme-li osloveni, zastavíme se a pokusíme se něco učinit. Například přimluvit se za neznámého člověka nad cizím hrobem. I tento zdánlivě bezvýznamný skutek nám může přispět k podepření rozostřeného společného světa živých a mrtvých.

Vít Urban

RECENZE

Lewisovy otázky nad žalmy

Anglického spisovatele Cliva Staplesa Lewise není třeba českým čtenářům zvlášť představovat. Jeho díla tvoří významnou část knihovničky mnohých křesťanů. Na své si přijdou jak ti, kteří touží po jednoduchém vyprávění (Letopisy Narnie), tak i milovníci náročnější prózy (Perelandra, Poutníkův návrat nebo Velký rozvod) nebo hlubších filozofických či teologických úvah (Problém bolesti, Zázraky, Dopisy Malcolmovi). Nakladatelství Návrat domů nedávno vydalo český překlad knihy *Reflections on the Psalms* (Úvahy nad žalmi), která se řadí asi do posledního ze jmenovaných typů autorových děl.

Svůj přístup k žalmům charakterizuje Lewis hned v úvodu knihy. Nepovažuje se za odborníka a předem upozorňuje, že kniha není psána jako odborné biblistické pojednání. Je to spíše zpracování myšlenek, úvah a podnětů, které autora při četbě a modlitbě žalmů napadaly. Lewis tedy nechce poučovat, ale sdílet své otázky a myšlenky s těmi, kdo jsou na tom jako on. Vtipně podotýká, že k řešení nějakého problému často pomůže více spolužák než učitel. Spolužák má totiž podobnou optiku a trápí ho podobné problémy. Učitel naproti tomu „vysvětluje to, čemu již rozumíte, přidá spoustu informací, o které jste nestáli, přičemž o tom, co vám není jasné, neřekne nic“.

Lewisovo umění spočívá i v tom, že se na obličnou otázku dokáže podívat z lakového úhlu, který otevírá nové obzory. Když se například zabývá tématem „proklínání“, které dělá vrásky mnohému čtenáři Starého zákona, nesnaží se svatopisce omlouvat nebo převádět vše na metaforický „morální“ výklad. Zamýšlí se nad problémem jinak. Nejprve připomíná, že některé texty plné nenávisti vlastně jen ukazují určitou stránku každé lidské osobnosti, tedy i té naší současné. Je to reakce na bezpráví, krivdu, zlo. To ovšem ještě neznamená, že jsou například slova blahověčící tomu, kdo „roztrháš babylónskou nemluvnětu o skálu“ (Ž 137,9) přijatelná. Je to určitá temná část přirozené reakce člověka na setkání se zlem. Bible je ovšem plná i textů zcela opačného charakteru, textů chválících moudrost, milosrdenství a lásku. Písmo však nepokrytě ukazuje nejen tuto světlou tvář věčného člověka, ale i temnou a hroznou zlobu. Tady se ovšem Lewis zastavuje a klade si otázku: Jak je tomu u jiných národů tehdejší

FREDERICK LORD LEIGHTON (1830–1896), HODINA HUDBY. REPRO ARCHIV

doby? A nikoli bez překvapení si odpovídá: „Nacházím tam oplzlou, spoustu brutální neřetelnosti, chladnou krutost (...), ale nikoli tuto zblášenou, nadbytečnou nenávist. Mám na mysli případy, kdy spisovatelé mluví v první osobě (...) První dojem, který člověk získá, je přesvědčení, že Židé byli mnohem ponstychlivější a jímavější než pohané.“ Lewis pak upozorňuje na fakt, že čím více je něco v sázce, tím větší je pokušení, že se člověk přestane ovládat. Lhostejného člověka není možné vybudit ani k velkým činům milosrdenství a lásky ani k spontánnímu živelnému proklínání. Zloba se vyskytuje především tam, kde člověk zaujímá nějaký morální postoj. Ovšemže to není reakce správná, je-li zaměřena proti lidem, nicméně ve srovnání s naprostou morální lhostejností je to velký pokrok. Jestliže Židé proklínali vášnivěji než pohané, bylo to dle mého soudu zčásti způsobeno tím, že chápalí dobro a zlo hlouběji. Když se podíváme na jejich spílání, zjistíme, že jsou obvykle rozloženi ne proto, že jim někdo ty osklivé věci provedl, ale proto, že jsou to věci zjevně odporné a Bůh je nenávidí právě tak, jako je nenávidí ten, komu bylo ublíženo.“ říká Lewis. V tomto smyslu je jeho text hozenou rukavicí těm, kteří za každým slovem o pravdě a spravedlnosti vidí jen „fanatické pohledy inkvizitorů“.

Tolik pro tuto chvíli k samotnému Lewisovi. Méně radostným úktem je ovšem kvalita překladu, která je neuspokojivá nejen pro filology a detailisty, ale i pro průměrně anglicky mluvícího člověka jako jsem já. Úryvek z *Cherry Tree Carol*, na kterém Lewis ukazuje použití primitivního paralelismu

v poezii, je z anglického „Joseph was an old man and an old man was he“ přeložen sice doslova správně, ale uši drásajícím způsobem postrádajícím jakýkoli náznak poetiky. Koléba lžešného stromku – „Josef byl starý muž a tím starým mužem byl on.“ Podobně je podivné, když slovo *heredity* je přeloženo jako *dědičnost* v textu, který říká, že Ježíš „nastavil svůj krk sladkému jhu dědictví“ (mluví se o způsobu vyjadřování Ježíšovy doby a společnosti). Máme přece kulturní a společenské dědictví, nikoli *dědičnost*. Jinde narazíme při překladu na tisky, jejichž obličnou srozumitelnost nelze přičítat pouze Lewisovi.

Pro citace ze Žalmů používá anglický originál dva překlady, především překlad Coverdaleův, který autor chválí pro jeho poetičnost (v případě žalmů možná důležitější než filologická přesnost). Český překlad však bohužel nepoužil ani v textu samotném ani ve vybraných žalmech uvedených v závěru některých z českých poetických překladů (například králický text nebo Renčův překlad žaltáře), ale text ekumenického vydání Bible, který – dle mého názoru – poezii zrovna neoplývá.

Tomáš Machula

KNIHA, KTEROU BYSTE NEMĚLI PŘEHLEDNOUT

- VYBÍRÁ JAROSLAV MED

Pomalou ale jistě mizí z našeho kulturního povědomí představa o „zplácněném“ a „temném“ středověku, jak bylo toto historické období s oblibou vnímáno marxistickou historiografií.

O tuto proměnu se zasloužila řada historických prací, vydaných v uplynulém desetiletí, v nichž historikové první velikosti jako například A. Gurevič, J. Le Goff, E. Curtius, B. Gremek a další předložili českému čtenáři mnohem hlubší a komplexnější pohled na středověk a vymaňují tuto historickou epochu ze zjednodušujících a zideologizovaných schémat. A nyní – chce se říci konečně (kniha vyšla poprvé už v roce 1919) – se dostává k našemu čtenáři i jedna z nejzákladnějších a nejpodstatnějších historických prací o středověku, která byla právem nazvána perlou světové historiografie a jež by neměla chybět v knihovně žádného zájemce o evropskou minulost – jedná se o proslulé dílo největšího nizozemského historika Johana Huizingy **Podzim středověku**, kterou vydalo před několika měsíci v pozoruhodné typografické úpravě pražské nakladatelství H+H.

Holander **Johan Huizinga** (1872–1945), profesor historie v Haarlemu a na univerzitě v Leidenu, člověk perzekvovaný nacismem, byl u nás dosud znám pouze jako autor bilančního historického eseje *Ve stínech zítřka* a monografie *Homo ludens*, práce o původu kultury ve hře. Mezinárodní věhlas mu však zajistila především jeho první velká práce a tou je právě *Podzim středověku*. Pod vlivem švýcarského historika Jacoba Burckhardta, zejména jeho knihy *Kultura renesance v Itálii*, se J. Huizinga vymaňoval z tehdy běžného zaujetí politickými dějiny a začal se zabývat oborem, který bychom dnes nazvali kulturní morfologií, to je analýzou vývoje a historie kultury.

Johan Huizinga, věnující pozornost období pozdního francouzského a nizozemského středověku v rozmezí let 1300–1500, opouští tradiční chronologické řazení historických jevů a pátrá po obecných rysech citění, myšlení a kulturní tvorby pozdního středověku. Středověk jej přímo fascinoval. „Bylo to jako kouzlo, jako posedlost, jako sen, který ve mně zůstal od dětských let,“ poznamenal Huizinga o mnoho let později. Tuto jeho badatelskou vášně, násobenou literárně stylistickým nadáním, lze vnímat na každé stránce knihy; je zde stále přítomná Múza Kleio, „ta nejpřísnější z Múz“, jak říkával Huizinga. Proto čteme jeho analýzy středověké umělecké tvorby (často interpretoval geniální maliřskou tvorbu bratří van Eycků), jeho úvahy o milostných citech, smrti i zbožnosti středověkého člověka jako strhující kapitoly nádherného historického románu.

Proč je četba Huizingovy knihy, od jejíhož vzniku už uplynulo osmdesát let, stále tak podnětná a vzrušující, i když mnohé z jejích badatelských závěrů už patrně historická věda překonala či doplnila? Domnívám se, že odpověď je nasnadě: J. Huizinga vidí středověk bez jakékoli předpojatosti a dokonale se dokáže vcítit do tehdejší společenské i duchovní mentality a prožívá ji jako sourodou součást lidského údělu na tomto světě. Jeho pochopení pro zkoumanou dobu vítězí nad metodou, duch nad teorií, a tak prolomuje časovou vzdálenost a dává našemu pohledu na středověk nadčasovou dimenzi, která skrze stíny zhlédá světlo doby, která se neuměle, často rozporuplně, ale upřímně pokoušela vybudovat království Boží na této zemi.

MALÝ
PRŮVODCE
PO KŘESŤANSKÉ IKONOGRAPHII

Dobrý pastýř

Pastýřské povolání patřilo k nejrozšířenějším zaměstnáním obyvatel Středomoří. Pastýři vyhledávali ztracené ovce, ochraňovali svá stáda před dravou zvěří a zloději dobytka. Antičtí autoři pak pastýřské povolání značně idealizovali. Vergilius ve svých *Zpěvech pastýřských* (*Bucolica*) opěvuje ideální svět pastýřů plný lásky a poezie.

Na předkřesťanských památkách jsou pastýřské scény součástí alegorie čtyř ročních období nebo jsou zasazeny do „šťastné Arkádie“. Tato představa, blízká představě ráje, ovlivnila i raně křesťanskou tradici zobrazování Dobrého pastýře, který je na starých památkách (např. sarkofág z La Gaille Brignoles, pol. 3. stol.) zasazen přímo do zahrady Eden.

V tříadvacátém žalmu je Hospodin přirovnáván k pastýři, který se nepřestává starat o své stádce, národ izraelský: „Hospodin je můj pastýř, nebudu mít nedostatek. Dopřává mi odpočívání na travnatých nivách, vodí mě na klidná místa u vod, naživu mě udržuje, stezku spravedlnosti mě vede pro své jméno“ (Ž 23,1–5).

S dobrým pastýřem se ztotožňuje i Kristus (J 10,1–18), který své ovce chrání a je ochoten pro jejich záchranu zemřít. V podobenství o ztracené ovci (Lk 15,3–7) Kristus-pastýř ukazuje, že je třeba přijímat hříšníky a odpouštět jim. Hermův „Pastýř“ (Pastor Hermas) ze 2. století patří mezi spisy apoštolských otců církve. V něm obsažená příkazní, vidění či podobenství vykládá postava pastýře, považovaná za „anděla pokání“. Spis měl napomoci upevnění uvolňující se morálky v raně křesťanských obcích. Podle některých autorů je Dobrý pastýř personifikací „Filantropie“ (humanitas) a tvoří společně s „Orantou“ (pietas) dvojici oblíbených ctností. Klement Alexandrijský přirovnává k Dobrému pastýři Krista, který byl poslán Bohem Otcem na tento svět spasit lidstvo: „Bohu vždy ležela na srdci záchrana lidského stáde. Proto dobrý Bůh poslal Dobrého pastýře“.

Na vyobrazeních v katakombách (nástropní malba v Lucině kryptě v Kallistových katakombách, 3. stol.), baptisteriích (domácí kaple v *Dura Europos*, 232–256) či na reliéfech sarkofágů (např. sarkofág z *via Salaria* v Římě, kol. 260) a vzácně i ve formě volné sochy má Dobrý pastýř (Pastor bonus) nejčastěji podobu mladého muže, který na ramenou nese ovci, někdy žehná, přes rameno má mošnu a v ruce hůl. U jeho nohou je zpravidla vyobrazena dvojice ovcí. Na některých vyobrazeních pastýř ztracenou ovci hladí nebo objímá, což bývá interpretováno jako narážka na přisnost některých raně křesťanských sekt, jež hlásaly nesmířitelnost k hříšníkům. Na mozaice v mauzoleu Gally Placidie v Ravenně (kol. 450) je Kristus-pastýř vyobrazen jako mladík, který místo hole drží v ruce kříž typu „crux gemmata“ – nástroj spásy lidstva.

Nejvíce vyobrazení nacházíme na místech posledního odpočinku zemřelých, jako jsou mauzolea, katakomby či sarkofágy. Symboliku Dobrého pastýře objasňují texty pohřební liturgie prvních křesťanů. „Ovečka ztracená jsem, přivolej mě, Spasiteli můj, a vysvoboď (...). Prosím tě, ó Bože, připsať do společenství svatých zemřelého, jehož dobrý pastýř na ramenou svých přinesl.“ Ovece na jeho ramenou tedy znamená duši zemřelého, která je přenášena do Ráje. Odůvodnění přítomnosti vyobrazení Dobrého pastýře v baptisteriích nám podává Prudentius: „Vlhkost studeného pramene napájí pastýř sám své ovce, když je vidí jak žijí po vodě Kristově.“

Jan Royt

SNÍMEK ALENA DVORÁKOVY

Návštěva

Jednoho loňského podzimního dne jsem dostal takovou zvláštní návštěvu. To ráno začínalo jako každé jiné: rozespalé šířání, obvyklé probouzení, mechanizmy, obvyklá ranní káva atd. A rostoucí světlo. Jenže toho dne bylo jiné, zprvu téměř nepostřehnutelně: Jakoby současně s odhalováním tvarů a předmětů vnějšího světa tuše vstoupilo se stejným účinkem i do mého nitra.

První, co se mi při vzpomínce na tento den vybavuje, bylo zklidnění, které mne celého začalo prostupovat, s ním spojené narůstání vědomí pravdy o mé existenci. Tato pravda však nebyla vědomostní informace, nýbrž bytostně prožívaný stav. A týkala se všeho v mé minulosti i přítomnosti, všeho, co o sobě vím i neví, co mám v živé paměti i na co jsem už dávno zapomněl. Celá tato vnitřní realita začínala působením onoho světla nabývat obrysů: ne snad jako její psychologický opis, ale spíš jako odhalování niterného existenciálního důsledku všech komponentů mého života: všeho jednání, myšlení, rozhodování, všech teností a zmarněných příležitostí, všech slabostí a bojů s nimi, všech proher i dobrých rozhodnutí paralyzovaných nedůsledností a nedotaženostmi.

Tento prožitek většinu po vteřině narůstal – v běhu vědních prací a starostí – až k vidění sebe sama jako trychtýřovitě otevřené psychosomatické monády, do níž poprvé v její existenci proudí svítání přímého nezprostředkovaného pravdivého sebehodnocení a celou ji prostupuje. Vidění sebe bylo postupné, neúprosné a nevyhnutelné a bylo doprovázeno dvěma stále silnějšími pocity: smutkem a naprostým souhlasem s odkrývanou skutečností. Čím drtivější se stával smutek, tím ochotnější a samozřejmější byl souhlas intelektu i vůle, a tím mohutnější klid a mír zaplavoval celou bytost. *Nbylo mužů přehnout, nedřelo se přehnout, nbylo kam přehnout.*

Toto všechno byla takřka „první fáze“. Pak se přiblížil večer a já se chystal na mši. Cestou jsem začal pocítovat změnu: Jako by se tento po celý den přijímaný *lijun* pravdivosti začal poprvé dotýkat jedné z konkrétních negativních skutečností duše, jedné konkrétní její nemouné části, jedné konkrétní hlízy, která v ní neměla být. Důsledek tohoto doteku byl naprosto nečekaný. Dotčená oblast začala pomalu, ale silně intenzitou *HORET*. Byl bych čekal cokoli jiného, jen ne toto. A podobně jako souhlasila celá bytost s předeházejícím prožíváním pravdivosti sebevidění, tak i zde se celou svou silou přimkla k tomuto jevu jako k nevyhnutelnosti procesu stírání se s pravdou ve všech jejích rovinách.

Během mše se intenzita tohoto „hoření“ dostala až k mezi únosnosti: shodou okolností to byl i okamžik Přijímání. Po něm následovala rychlá úleva. Teprve v této chvíli jsem si uvědomil, že jsem prožil krátkou návštěvu očistce. Přišel mě navštívit můj budoucí očistec.

V celém tom zážitku nebyla vůbec žádná výstřeha, jen láska, nic jiného. Uviděl jsem, že očistec není trest (a když ano, tak

jen jako postulát očisťovaného), ale proces, v němž se překonává odcizení a s ním spojené relativní zlo, které se týká každého člověka, protože „říkáme-li, že jsme bez hříchu, sami sebe klameme a pravda v nás není. Jestliže doznáme své hříchy, on je tak věrný a spravedlivý, že nám hříchy odpouští a očisťuje nás od každé nepravosti. Říkám-li, že jsme nezhřešili, děláme z něho lháře a jeho slovo v nás není“ (1Jn, 8-10).

Neteším se na svůj očistec.
Nebojím se svého očistce.

Blažej Juřena

Černá kniha protektorátní kolaborace

Kniha významného historika profesora R. Kvačky a publicisty D. Tomáška je významným historickým příspěvkem k českým dějinám, k tragickému období protektorátu, dílem určeným širším čtenářským vrstvám, které u nás v daném rozsahu a v daných souvislostech tematizuje skutečnosti, podstatně charakterizující období nacistické okupace Čech a Moravy. Tyto podstatné, byť nikoli jediné skutečnosti, reprezentuje činnost protektorátních vlád a následný proces s jejich ministry, který se uskutečnil po druhé světové válce a je dodnes pln otazníků, nejasností a kritických připomínek, jak zleva, tak zprava. V ostrém pohledu na panorama temné existence Protektorátu Čechy a Morava defilují před čtenářem postavy českých ministrů protektorátních vlád, kteří se dožili konce války a byli v létě roku 1946 postaveni před Národní soud, aby se zodpovídali ze své kolaborace s nacistickými okupanty.

Nenacházíme zde kolaboranta číslo jedna, ministra E. Moravce, který skončil vlastní rukou, ani předčasně zemřelého „státního prezidenta“ E. Hácha; oběma těmto postavám věnovalo nakladatelství Themis zvláštní monografie. Nenacházíme zde ani osoby, které tvořily významné pozadí ministerské kolaborace, seskupené kolem „státního prezidenta“, jako byli J. Havelka a J. Kliment, ani „berlínského vel-vyslance“ E. Chvalkovského, který na konci války zahynul. Nicméně je to kniha obsahově bohatá a zásadní.

Je to černá kniha české protektorátní kolaborace, která ukazuje, kromě jiného, jak obtížné bylo posoudit vinu na zradě národních zájmů u jednotlivých osob, a to tím spíše, že některé z nich byly ve spojení s podzemním hnutím odporu, které podporovaly (zejména J. Kalus). Žádná z nich však nedosáhla osobní statečnosti nacisty popraveného premiéra protektorátní vlády generála A. Eláše. U všech protektorátních ministrů byla sledována různá míra viny, od potrestání ministra financí Kaluse však bylo upuštěno.

Sám proces a jeho příprava byly příkladem bezuzdného partajního politikaření, v němž se hrálo zejména o hlavy J. Krejčího, A. Hrubého a R. Bienerta. Komunisté v čele s Gottwaldem a Kopeckým volali po krvi všech ministrů, a když všichni obžalovaní vyvázli životem, rozpoutali nevidanou a politicky zneužívanou štvanci proti „mírným rozsudkům“, jejich vynesení muselo být odloženo, protože spravedlnost musela svěst těžký boj o svou nezávislost na partajních zájmech. Proces byl memem, a současně neblahou předzvěstí budoucího vývoje státu, který se dva roky nato stal protektorátem sovětským a v němž zrada národních zájmů dosáhla výše nesrovnatelné se zradou protektorátních ministrů, o jejichž osudy se hráli političtí trhovi a pozdější velezradci špinavou hru.

Milan Nakonečný

D. Tomášek, R. Kvaček: *Obžalována je vláda, Themis, Praha 1999*

Proti monologu moderní vědy

Významné výročí filozofa Hansa-Georga Gadamera

Neuvěřitelných sta let se v polovině února dožil slavný žák Martina Heideggera a nástupce Karla Jaspersa na profesorském stoli v Heidelbergu.

NA POČÁTKU BYL TEMNÝ

Slovo *hermeneutika* by už dnes alespoň trochu vzdělanému člověku nemělo znít cizí. Tato interpretační disciplína i se svým pojmoslovím a myšlenkovými postupy, kterou Hans-Georg Gadamer (nar. 11. 2. 1900 v Marburgu) převzal od Schleiermachers a Diltheye, je dnes naopak neodmyslitelným nástrojem filozofování, přestože je stále více chápána v systémově širších souvislostech personalistické filozofie a sémiotiky (Lévinas a Ricoeur na jedné straně, Jacobson, Hjelmslev a Eco na straně druhé). Gadamer chápe své interpretační úsilí jako „umění, které zpřístupňuje druhým něco, co bylo proneseno v cizí řeči, nazvané nikoliv bezdůvodně hermeneutikou po Hermovi, tlumočnicku božských zpráv lidem“. Tlumočnick musí ovšem chápat, co bylo řečeno, a už tím, jak se ptá po smyslu vysloveného, ke smyslu proniká, odpoví se skrývá v jeho tázání. Při pokusu o odpověď nejde ovšem pouze o výklad samotný, ale i o sebezpočtení interpreta, o porozumění sobě samému. V průběhu svého dlouhého života přivedl Gadamer umění dialektické hermeneutiky k dokonalosti řeckých klasiků.

„NE“ VŠEMOHOUCNOSTI VĚDY A POKROKU

Koncem první světové války pronásledoval většinu Gadamerových současníků neodbytný pocit krize. I pro něho byly myšlenky Oskara Spenglera o zániku západní civilizace něčím zcela samozřejmým. Spenglerova kniha vyšla roku 1918 a mimořádně na něj zapůsobila. Později také napsal „Mám za to, že (...) za mé probuzení ve smyslu kritického postoje vůči naší kultuře může Theodor Lessing,

Evropa spolu s Asii. Podobně jako třeba u Spenglera, nebyl u mne pocit zániku podmiňen primárně nacionalisticky, naopak, na počátku stála má pochybnost o étosu výkonu zakotveném v německé a pruské tradici. Pro mne to znamenalo odklon od mého vlastního rodičovského zázemí (...). Rázem bylo po optimistické vizi budoucnosti a po životním pocitu pokrokovosti.“

Několik měsíců před koncem války se Gadamer rozhodl proti vůli své přírodovědně orientované rodiny (otec byl profesorem chemie) studovat humanitní obory ve Vratislavi. Jako „rána z čistého nebe“ na něj zapůsobila četba dvou básní Stefana Georga ze sbírky *Koberce života*. Také četba Holderlina přispěla k jeho rozhodnutí studovat poezii a divadlo. Zájem o poezii jej přivedl k jiným přístupům k poznání, než jsou cesty metodické racionality. Věnoval se také studiu orientalistiky a sanskritu. Jako mladý student hleděl na západní vědu a viru v pokrok značně skepticky a hledal útočiště u autorů, jako byl básník a myslitel Rabindranáth Thákur, ale také u svého učitele, neoromanika Paula Natorpa, který se později věnoval mysticismu. Tvář v tvář možnostem pravdy umělecké, vědecké nebo mystické si filozof Gadamer kladl otázku po pravdivosti jako takové. Ve svém hlavním díle *Pravda a metoda* (1960) o tom napsal: „Následující studie navazují na odpor, který se prosazuje v rámci moderní vědy proti univerzálnímu nároku vědecké metodologie. Chci bych dospět ke zkušenosti pravdivosti, která by překračovala pole dokazatelnosti a kontroly vědecké metody. Všude tam, kde se jich dotýká, a chci bych se ptát po její vlastní legitimizaci.“ V jednom rozhovoru k tomu říká: „Ústřední otázkou filozofie je obrana praktického a polínického přemýšlení proti dominanci vědy založené na technologii.“

„LILÁR ARISTOTELES“

Zakoušení pravdy, nezávislé na vědecké metodologii, je důležité také pro náboženský prožitek. Gadamer o tom píše v článku *Náboženská iluze* (1981), v němž rozvíjí myšlenky svého učitele Heideggera, který odmítal vědeckou teologii. Podle něho měla teologická myšlenka začít pracovat na scholastickou nezaujatým výkladu Aristotela. Heidegger se zejména odvolával na myšlenku mladého Luthera, podle níž se „opravdový křesťan musí zříci Aristotela, tohoto velkého lháře“. Při hlášení křesťanské zvěsti by měli být bráni za barmu mniši autoři jako: Gabriel Biel, Petrus Lombardus, Augustin a Pavel. Apoštol Pavel měl podle Heideggera mimořádný vliv na křesťanského očekávání konce časů, které se zcela liší od „helenizace křesťanské teologie“. Gadamer vyzvedává u Heideggera jeho příklon ke Kierkegaardově učení o existenciální váze křesťanství. Zážitek Boha není podle něj vystaven pokušení řecké metafyziky „přemýšlet o Boží existenci a jejich vlastnostech jako o vědeckém předmětu“.

PREDNOST PRAVDY PŘED METODOU

Gadamer se habilitoval u Heideggera roku 1928 prací o Platónově dialektické etice. Roku 1939 získal místo řádného profesora filozofie v Lipsku. Pak s neposkvěnou minulostí z období nacionálního socialismu vyučoval ve Frankfurtu nad Mohanem a v Heidelbergu až do roku 1968, tam také napsal své klíčové dílo *Pravda a metoda*. V širokém záběru ukazuje přednost pravdy před metodou na příkladu pravdivosti v umění. Umění obhájí proti Kantovi a Schillerovi, kteří estetický cit považovali za svobodnou hru poznávajícího subjektu. Podle Gadamera je *hermeneutika* moderního umění důsledkem mylného předpokladu, že vše lze vpsledku zredukovat na vědu. Poněvadž umění lze nejlépe charakterizovat a sledovat právě na umění a skrze umění, považuje Gadamer za příhodné médium pro hru a interpretaci divadlo. Umění je v Gadamerově hermeneutice ovšem pouze východiskem k otázce po univerzálních podmínkách porozumění.

Po odchodu z místa řádného profesora se Gadamer nadále věnuje vědecké činnosti. Několik semestrů strávil na amerických univerzitách (Katolická univerzita ve Vanderbiltu, Univerzita v Dallasu, Boston College), v Kanadě a v jiných zemích. V Německu vyšla v minulém roce jeho obsáhlá biografie z pera Jeanu Grondina. V předvečer svých stých narozenin přednášel na několika italských univerzitách.

Zdeněk Jančířik (Řím)

KARL SCHMITT-ROTTLUFF, ČENIA DO EMAUZ, 1918, DĚJINY

OHLASY

Ad: Sudetoněmečtí křesťané křesťanům v ČR Sudetoněmecká podaná ruka

PERSPEKTIVY 1/2000

Na sudetoněmecký otevřený dopis vstřícně odpovědělo české Sdružení Ackermann-Gemeinde, což je organizace českých občanů, kteří se solidarizují s programem stejnojmenného sdružení německého, tedy korporace, která má dobré vztahy takřka v popisu práce. Kromě toho vyvolal otevřený dopis společnou pozitivní odezvu dvou sesterských farností, římskokatolické (Praha-Lhotka) a českobratrské (Praha-Braník). Vedle této kolektivní odezvy jsme obdrželi od čtenářů dva ohlasy individuální. Jiří Horák reaguje spíše na průvodní text P. Příhody a J. A. Valíčka nám poslal xerokopii článku sudetoněmeckého autora A. Hampela, který ovšem nepatří mezi stoupence signatářů otevřeného dopisu, ani mezi příznivce Ackermann-Gemeinde, naopak. Oba texty uveřejňujeme.

Z dopisu Jiřího Horáka

(...) Reaguji na článek *Sudetoněmecká podaná ruka*.

(a) Porovnal jsem Společné prohlášení českých a sudetoněmeckých katolíků (KT 20/91) a *Sudetoněmečtí křesťané křesťanům v ČR* (Perspektivy 1/2000). První dokument obsahuje (...) odlišnou formulaci „nápravy krivd“ než dokument sudetoněmeckých křesťanů. Ten obsahuje „nalehání odsoudit vyhnání po 2. světové válce“ bez souvislosti s historickou návazností na události tomu předcházející.

(b) Porovnal jsem Vaše vyjádření z roku 1991 a 2000. (...) Vždy vycházíte z dokumentů německé strany. Překvapilo mě, jak jste přešel skutečnost, že v sudetoněmeckém dokumentu byla vynechána jakákoli historická souvislost vyhnání Němců s událostmi tomu předcházejícími (...).

Vysvětlil, proč sudetoněmečtí křesťané vynechali tyto souvislosti a jejich hodnocení, jsem nenašel. Proč jste Vy udělal totéž, opět nevím (...).

(c) Docházím k prvnímu závěru. Je důležité, aby obsah dialogu mezi křesťany Němci a Čechy více vycházel z formulací obsažených v dokumentech předcházejících (...). Pokud při dialogu kterýkoli účastník nevychází ze stanovisek druhé strany, dialog přejde v monolog.

(d) (...) Dialogem je nutno „konfrontovat“ názory, sblížovat je trpělivou výchovou na základě nových poznatků atd. Proto kladu otázku: Navazují názory českých křesťanů a jejich vrchností dostatečně na názory oficiálních představitelů států? V čem se ještě liší? Kdo a jak z křesťanské strany pomáhá k jejich sblížení? Které informační zdroje jsou hodnoceny jako neobjektivnější? (...)

(e) Ze se oprávněně domnívat, že na německé straně došlo k „odpovědnému uvažování o našich vzájemných vztazích“, když přístupy a hodnocení historických událostí jsou stále na obou stranách odlišné? Příkladem je nedávná anketa o názorech českých studentů na Němce a naopak (...). Otázka č. 4 zněla: „Kterou historickou událost považujete vy osobně za nejvýznamnější pro česko-německé vztahy? Odpovědi Němců: odsun Němců (28 - nejvíce hlasů), Mnichovskou dohodu (6). Odpovědi Čechů: Mnichovskou dohodu (40 - nejvíce hlasů), odsun Němců (16) (...).

Proč je naší chybou, že přeceňujeme význam Mnichova? Proč není německou chybou, že podceňují význam Mnichova? Je postačující odvolat se na „upřímnost přihlášení se k evangeliu“, nebo se na obou stranách přehlédlo, že je stále nutno vysvětlovat a přesvědčovat? (...)

(f) Docházím k druhému závěru. Zatím převládají historické zkušenosti „křesťanské“ Evropy, které naučily ty menší a slabší být opatrnými vůči těm silnějším a větším (...). Pravda o historických událostech má být co nejlépe poznána, ale i přijata oběma stranami jako základ vztahů.

(g) Shrnutí. Sudetoněmečtí křesťané otevřeně nepřiznali, zda a jak přijali „deklarace našich církevních vrchností“. Tuto skutečnost považují za rozhodující k výkladu a pochopení jejich výzvy. „Božavé téma česko-(sudetoněmeckého) vztahu“ je stále bolestivé - viz výsledky ankety. Považuji za prospěšné, aby se církevní vrchnosti obou stran více staraly o publicitu stanovisek a ohlasu na ně. A aby reagovaly na rozdílná stanoviska. Nenavazující iniciativa „laiků“ nemá velkou naději na pozitivní odezvu.

ing. Jiří Horák, Plzeň

Zpracování chybí

Otázky církve v České republice

Pražský kardinál Miloslav Vlk byl 15. ledna 2000 vyznamenán berlínskou Katolickou akademií za zásluhy o německo-české smíření. Mnohé sudetské Němce to překvapuje. Nelze popírat, že od roku 1989 došlo k mnoha setkáním českých i německých křesťanů (jejich iniciátory jsou totiž vyhnání). Kdo ale vyhnání prožil nebo je o něm dobře informován, zjišťuje s bolestí, že poválečné události právě české církevní kruhy nezpracovaly.

Vyhnání nebylo dilem českých komunistů. Ti se dostali k moci až v roce 1948. „Odsun Němců z našeho území připravila naše londýnská vláda, v jejímž čele stál monsignor Jan Šrámek. Ten by jistě toto opatření neschválil, kdyby podporovalo právu či křesťanské mravnosti.“ napsala 4. 6. 1946 Lidová demokratická Šrámek byl knězem brněnské diecéze a profesorem morální teologie v kněžském semináři.

(...) Pražský arcibiskup Josef Beran v interview pro švýcarský *Tat* v roce 1947 vyhnání schvaloval. Pražská arcidiecéze zahájila jeho beatifikační proces, což mnohé sudetoněmecké katolíky mrzí (...). V roce 1945 se v katolickém tisku, včetně církevním, neobjevil ani řádek proti bezpráví na nevinných Němcích, zato tam bylo mnoho projevů protiněmecké zášti i schvalování protiněmeckých opatření. Mons. Štašek se 24. 6. 1945 odvážil tvrdit: „Všichni Němci jsou zlí a příkázání lásky k bližnímu pro ně neplatí.“ Teprve po zásahu papeže se čeští biskupové na své konferenci (Olomouc, 15.-15. 11. 1945) rozhodli sepsat pastýřský list, v němž stálo: „Nesmí nás poskvrnit ani stín krutosti někdejších koncentračních táborů, neboť pohled dějin je pronikavý a každý přehmat bude později pranýřován právě tak, jako dnes hrůzy v Dachau. Osvětími aj.“

V té době byl už vyhnán skoro milion Němců, desítky tisíc jich byly ubity, bylo po brněnském pochodu smrti a po masakrech v Ústí nad Labem, Postoloprtech a jinde - a církev mlčela. Místo toho otiskl pražský ordinariátní věstník Benešovy dekrety. Česká církev dnes svaluje všechny těžkosti na komunismus, ale nepřiznává se k vině za rozpad hodnot v letech 1945/46. „Zacházení s Němci vedlo u nás k poklesu úcty k lidské osobnosti, otupilo svědomí i soucit, poskytl příležitost ke kořistnictví, které připravilo stát o značnou část majetku odhánělo Němcům. Má svůj podíl na mravním rozvratu, a to nejen v pohraničí.“ Tak psaly evangelické *Kostnické jiskry* 11. 12. 1947. Naši katolíci bratři v Česku však dodnes nenahlíží, že vyhnání tří milionů katolíků, 1600 kněží a tisíc řeholnic zanechalo za sebou pastorační runy. Je-li dnes v litoměřické diecézi jen 20 % katolíků, zatímco v brněnské je jich 60 %, souvisí to s tím, že před rokem 1945 byly v litoměřické tři čtvrtiny katolíků Němci, kdežto v brněnské byla Němců jen pětina. Mnozí sudetoněmečtí katolíci jsou dnes při návštěvě domoviny zaraženi, jak je tam v kostelích a klášterech soustavně zamlčována nebo falšována německá minulost. Platí to o knižních publikacích, o výstavách, o průvodcích (...). Proto stále více těch, kdo po převratu rádi přispívali finančně, dnes rezignovaně konstatují: „Co tam po nás chtějí, jsou peníze.“

Chce-li se katolická církev stát morální autoritou české společnosti, nemůže švejkovsky uhybat před očividnou pravdou. Nesmí mlčet, když nejvyšší soudní instance v tomto ohledu selhává. Věty jako „Po válce opustilo zemi 255 kněží“ bolí ty staré sudetoněmecké kněze inkardinované v pražské arcidiecézi, kteří zažili v roce 1945, že se k nim čeští kněží chovali nikoli jako spolubratři, ale jako političtí komisaři. Tehle 255 kněží bylo vyhnáno jen ze samotné pražské arcidiecéze; z celé země pak více než 1600.

(...) Český státní znak nese heslo „Pravda vítězí“. Pravda nás osvobodí, řekl Ježíš. Ale jen tehdy, když nebude zamlčována.

Adolf Hampel

Sudetendeutsche Zeitung 21. 1. 2000 (mírně kráceno)

Překážky dialogu

Oba příspěvky mají cosi společného. Kdo si uvědomuje nezbytnost dialogu, má po jejich přečtení podobný pocit: *Jak to bude těžké*. Oba jsou přitom reprezentativní, byť každý jinak. Ing. Horák tlumočí stanovisko u nás většinové. Všimněme si: jde-li o majetkové restituce, o potraty, jsou čeští katolíci s českou většinou nekonformní. Jde-li o česko-německé vztahy, jsou s ní mnohdy zajedno. - Jak je to s většinovostí hlasu prof. Hampela, není jisto, je to však stanovisko *Sudetendeutsche Priesterwerk*, sdružení kněží od nás vyhnáných, vesměs starých pánů, jejichž hořkost je pochopitelná. Jenže právě od kněží bychom očekávali rozumění těm na druhé straně. Neřikám náklonnost, stačilo by zatím jen rozumění. To ale postačují oba texty.

Horák ví, co předcházelo. O tom neví Hampel. Ten ví, co následovalo. O tom neví Horák. Oba zastávají pozice, z nichž nelze dialog vést. Co s tím? Nasnadě je pragmatické řešení: Nechť vedou dialog ti, kdo na to mají, zatímco ti, kdo na to nemají, ať pochovali své mrtvé. - Ale tak to nejde, dialog nemohou vést menšíny odtržené od svých zázemí.

Hampel postrádá dějepisnou vnímavost. Zná své fakta, ale neví o nikomním 1939, o huydrichádě, o lámání českých charakterů nacistickým terorem, o jeho přitvrzení na sklon-

ku války, o tom, že nacisté úspěšně likvidovali české elity, jejichž kultivující vliv v bezprostředně poválečné době sám postrádá. Nemá ponětí o devastaci naší církve komunistickým režimem a o její nouzi po jeho pádu. Přesto nelze diskvalifikovat jeho hlas zcela: Hovoří-li o mons. Šrámkovi, Štaškovi, o arcibiskupu Beranovi, má pravdu, na niž jsme zatím bohužel neměli dost sil, ale je nejvyšší čas je mít, jako je v sobě našla *Ackermann-Gemeinde* (Hampelův text je v prvním plánu útokem proti ní). Tehdejší netečnost naší církve k hrůzám vyhnání je naší hanbou. Zatím to mnohým není zřejmé; po potřebné inventuře to bude jasné.

Ing. Horák předkládá takové výhrady, jako kdyby mělo jít o smírčí řízení před soudem. Radí postupovat důsledně (držet se „dokumentů“) a jednotně (laici, hierarchie, snad i vedení státu). Nezástátní jednání proběhlo, hubeným výsledkem byla Deklarace (1996/97). Odhalilo rozpory tam i zde, Sudetští Němci se tehdy cítili opomenuti, česká nejednotnost se však projevila znepokojivěji. - Církevní vrchnosti (obě biskupské konference) vykonaly své, projevíly dobrou vůli a vydaly „dokument“. Počátkem dialogu se nestal, k tomu je třeba iniciativy zdola. - Také ing. Horák má pravdu: Sousledství slabšího se silnějším je pro slabšího nesnadné a sudetští Němci o této naší zkušenosti vědí málo. Víc si uvědomují tu svou (což platí i o nás). Ti dnešní byli tehdy většinou dětmi, zažili vyhnání na vlastní kůži, což jim jiné informace přehlušuje. Měli bychom si spolu sednout a všechno si to povědět. Překážky na obou stranách jsou dosud značné, ale právě křesťané by to měli mít snazší. Zkoušel jsem to, jde to.

Petr Příhoda

Ad: Johanka s rukama od krve

PERSPEKTIVY 3/2000

(...) Z filmu jsem si odnesla jiný dojem než autor recenze. Zaznělo mě, že řadí Bessona k režisérům akčních filmů. Většina jeho filmů má sice toto zaměření, ale patří k nim i *Magická hlubina* nebo *Atlantis*. Besson se sice ani v *Johance* akčním scénárem nevyhnul, ale např. kamera zabírající člověka odsouzeného k záhubě téměř vždy v poslední chvíli uhnula (...). *Johanka* ale přece nemá být náboženský film! Je to film, který má vydělat, nadto je určen většinovému divákovi roku 2000, který je, přiznáme si, nevěřící. Má-li si něco odnést, musí se mu film přiblížit.

Scénář proto nemůže tvrdit, že *Johanka* byla normální dítě a že jednala v duchu Božího poslání. Kdo to nezažil, tomu nemůžeme vylicit, jak k nám promlouvá Bůh skrze modlitbu, proto se musí tvůrce filmu uchýlit k efektům. Můžeme my snad tvrdit, že *Johanka* byla „normální“ svatá? Co o ní vlastně víme? Moc toho není (...). Tvůrce filmu potřebovali, aby byla aspoň nějaká. Nejlépe krásná, proč ne? Kristus byl takový, soudě podle otisku na Turinském plátně. Filmová *Johanka* mi nepřipadala nějak agresivně krásná, tím méně eroticky přitažlivá. Ze se opakovaně změnila barva jejích vlasů? Ano, *Johanka* coby Panna Orleánská je má zlaté jako svatozář na obrazech svatých; *Johanka* coby kacířka před soudem je má tmavé, jako jsou temní rohatí pekelníci (...). A pak ten meč. Co o něm praví film? *Johanka* si myslela, že přišel z nebe; postava, v níž autor recenze vidí její ztělesněné svědomí, tuto její představu zpochybňuje (...).

Je filmová *Johanka* nevěrohodná? Kde je originál, jímž bychom ji poměřili? Zbyla jen legenda. - Je nevěrohodné, že často pláče a křičí? Co dělá dívka, když se bojí a je na pokraji síly? Málokdo jí věří. Vlasy si ostříhala ne proto, aby přesvědčila vojáky o své vyvolenosti, ale protože byla zoufalá z toho, jak s ní jako s dívkou byli (totiž nebyli) ochotni diskutovat. - Nemyslím, že film ubral *Johance* na svatosti. Zachytil ji jako velmi mladou dívku, která dostala za úkol něco, co si neumí dobře představit, s čím si často neví rady. Dělá chyby, ale nakonec si je dovede přiznat a lituje. Když už nic jiného, je na plátně vidět snahu o pravou litost. Pravá litost (...) je dokonalá. Dokonalé je svaté.

Odnese-li si průměrný nevěřící divák aspoň to, že svatí nejsou vždycky svatí odjakživa, že jsou lidmi jako my a že to nemají zadarmo, není to tak špatné.

Terzie Husková (18), Hradec Králové

Ohlasů na recenzi Zdeňka Jančáříka bylo víc. Vybrali jsme ten, který se nejvýrazněji konfrontuje s vnímáním recenzenta. Ostatním čtenářkám děkujeme nejen za zájem, ale i za úsilí dobral se jádra poselství

Redakce

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU **PERSPEKTIVY**

Odpovědný redaktor: Jaroslav Šabrt

Redakční rada: Dagmar Putunková, Ivan Medek, Otta Mláde, Petr Kolář SJ, Petr Příhoda, Václav Frej, Jaroslav Med, předseda: Milos Doležal, Tomáš Machula, Jaroslav Sebek, Tomáš Štátník

Adresa redakce: Londýnská 41, 120 00 Praha 2

Tel. 24 23 05 95, linka 24, fax 02/24 25 70 41

Internet: Pavel Vodicka

Vydává Perspektivy v Braillově špeckém písmu

Za nákladní na adrese: Bureš, Věroslav; Knihovna pro zrakově postižené, Brno, 2. úřadová Praha 1, tel. 24 81 02 42, linka 166

Neuvádějte rukopisy se nezpracují!